Housing and Rural Environment
Online ISSN: 2588 - 6215
Homepage: https://jhre.ir

Evaluating the effects of the implementation of the rural leader plan on the quality of life of villagers; case study: Shiyan district

Alireza Khosravi[1], **Mohammad Akbarpour**[2]✉, and **Soheyla Bakhtar**[3]

1. M.A., Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran. Email: alirezakhosravi363@gmail.com
2. Corresponding author, Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran. Email: m.akbarpour@razi.ac.ir
3. Postdoctoral Researcher (INSF), Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran. Email: Soheyla.bakhtar@tabrizu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 4 September 2025
Received in revised form 26 May 2026
Accepted 3 June 2026
Available online 30 June 2026

Keywords:
Rural Development,
Rural Guiding Plan,
Impacts of Rural Guiding Plans,
Structural Equation Modeling,
Shian Rural District.

ABSTRACT

Objective: Evaluating the impacts of Rural Guiding Plans is essential to promote rural development and identify and address their shortcomings. Rural Guiding Plans have been implemented in 13 villages in Shian Rural District, Islamabad-e Gharb County, Kermanshah Province. Given the importance of these plans in shaping rural development, this study aims to assess the effects of implementing the Rural Guiding Plan on the lives of rural residents in Shian Rural District.

Method: This applied study employs a descriptive-analytical research design. The statistical population comprised 13 villages with implemented Rural Guiding Plans in Shian Rural District, Islamabad-e Gharb County, totaling 1,710 households. Using Cochran's formula, the study determined a sample size of 314 respondents and selected them through simple random sampling. The study collected data through library-based research and fieldwork, using a researcher-developed questionnaire as the primary data collection instrument. Based on the literature review, the study considered five dimensions comprising 76 indicators for the assessment. The questionnaires were distributed among the study population, with the sample allocated proportionally to the number of households in each village. The collected data were analyzed using SmartPLS 3.

Results: The results indicate that, among the indicators examined, implementation of the Rural Guiding Plan had the greatest impact on improving the village road and street network. In contrast, the incorporation of renewable energy sources into the Rural Guiding Plan's implementation framework received the least attention and had the lowest impact. The findings further show that, among the various dimensions of rural residents' lives, the economic dimension was affected more strongly by the implementation of the Rural Guiding Plan than the other dimensions. The values obtained for the four dimensions indicate that the structural model adequately predicts the indicators associated with the model's exogenous constructs.

Conclusions: The implementation of the Rural Guiding Plan had its greatest impact on the economic dimension of rural residents' lives. Adopting a multidimensional approach, the plan has contributed not only to transforming the physical appearance of villages but also to restructuring their environmental, socio-cultural, and economic systems. By organizing productive and service spaces, improving market access, expanding insurance coverage, and providing financial facilities and new opportunities, the plan has improved rural residents' livelihoods and overall quality of life. The greater influence on the economic dimension can be attributed to improvements in transportation and communication networks, which have facilitated the marketing of rural products and enhanced the productivity of economic activities, thereby increasing household incomes.

Cite this article: Khosravi., A. Akbarpour., M. & Bakhtar., S. (2026). Evaluating the effects of the implementation of the rural leader plan on the quality of life of villagers; case Study: Shiyan district. ***Housing and Rural Environment***, *45*(194), 29-48. https://doi.org/10.22034/JHRE.45.194.29

© Author(s) retain the copyright. **Publisher**: Natural Disasters Research Institute (NDRI).
DOI: https://doi.org/10.22034/JHRE.45.194.29

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

Introduction

Rural development management in Iran, similar to other levels of governance in the country, has historically faced structural challenges and major obstacles. As conditions change, the traditional framework of rural management can no longer address contemporary problems. At the same time, the newly introduced management structures have also been unable to fully resolve current issues in rural communities, largely because of extensive state intervention and a lack of localization. These shortcomings are evident in the lives of rural households, where the long-term impacts of the Rural Master Plan (Tarh-e Hadi) are closely tied to its short-term achievements, including compliance with standards, residential suitability, and related aspects. Therefore, assessing the impacts of these rural master plans is essential to advancing rural development and addressing the deficiencies inherent in their implementation. In this context, the Rural Master Plan has been implemented in 13 villages in the Shiyan rural district to mitigate existing challenges. Accordingly, this study examines the impacts of the Rural Master Plan in Shiyan, identifies its strengths and weaknesses, and provides insights for improvement and further enhancement.

Method

The present study is applied in terms of purpose and descriptive–analytical in nature, employing a quantitative research approach. The statistical population consists of 13 villages covered by the Rural Master Plan (Tarh-e Hadi) in the Shiyan rural district of Eslamabad-e Gharb County. According to census data, these 13 villages comprise 1,710 households. Using Cochran's formula, the study determined a sample size of 314 households, distributed across villages in proportion to each settlement's household count.

The study used both library-based and field methods for data collection. In the library phase, we identified relevant indicators and variables by reviewing reputable domestic and international scientific journals and academic dissertations. Ultimately, the study selected five dimensions comprising 76 indicators for final analysis.

For data analysis, we used structural equation modeling (SEM) in Smart PLS. In the measurement model, we used factor loadings, while in the structural model, we applied t and q statistics. We assessed convergent validity using the Average Variance Extracted (AVE); values above 0.50 indicate strong correlations between constructs and their observed variables and confirm construct validity. We also calculated composite reliability (CR); acceptable thresholds require CR values above 0.70 and greater than AVE, with AVE exceeding 0.50. In assessing reliability, constructs with values above 0.70 were considered to demonstrate satisfactory internal consistency.

Results

The results indicated that, of the 76 indicators examined across the four dimensions (economic, socio-cultural, physical-spatial, and environmental), four indicators were excluded from the model because their factor loadings fell below the 0.40 acceptance threshold. After their removal, the model was re-estimated using Smart PLS, and all 72 remaining indicators

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

showed factor loadings above the threshold. The highest factor loadings were observed for increased trust among villagers through project implementation (so16) with a loading of 0.772, and improvement of social relations (so17) with a loading of 0.763. The positive path coefficients confirmed direct relationships among the study's latent variables. The strongest path coefficient was identified between the Rural Master Plan and the economic dimension, with a value of 0.663. Examination of predictive relevance (Q^2) showed that the model's predictive power for the economic and socio-cultural dimensions exceeded the weak threshold and leaned toward moderate levels. In the environmental and physical-spatial dimensions, Q^2 values also exceeded 0.02 and trended toward moderate predictive strength. These findings suggest that the structural model shows a satisfactory level of fit.

Furthermore, the coefficient of determination (R^2) exceeded 0.33 in the economic and socio-cultural dimensions, indicating a relatively strong explanatory power. In the environmental and physical-spatial dimensions, R^2 values ranged between 0.19 and 0.33, surpassing the weak level and approaching a moderate level of explanatory power. Overall, these results underscore the significance of the examined dimensions in influencing rural livelihoods, demonstrating that their explanatory capacity exceeds the minimum acceptable threshold.

Conclusions

The findings demonstrate that the impacts of the Rural Master Plan (Tarh-e Hadi) extend beyond the physical dimension alone. In the study area, comprising 13 villages in the Shiyan rural district, the plan had its strongest influence on the economic dimension of villagers' livelihoods. Specifically, the plan reorganized productive and service spaces, facilitated market access, promoted insurance coverage, and expanded access to credit facilities. Together, these interventions created new opportunities to improve rural livelihoods and enhance household well-being. The pronounced economic impact largely stems from improvements in transportation and communication networks, which facilitated the marketing of rural products and increased the productivity of economic activities, thereby raising household incomes. In terms of socio-cultural effects, the Rural Master Plan also yielded notable outcomes. The establishment and strengthening of educational centers, oversight of local institutions, promotion of community participation, enhanced trust among villagers, and digital skills training have all influenced rural life in this dimension, contributing to greater social cohesion and community solidarity. Thus, when the rural environment is spatially organized and adequately equipped with infrastructure and services, it provides the foundation for socio-cultural growth. This, in turn, fosters stronger place attachment and enhances overall satisfaction with rural life.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

CRediT authorship contribution statement

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, and plagiarism, and any form of misconduct.

Data availability statement

Not applicable

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers for their valuable suggestions in manuscript revision.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

مسکن و محیط روستا
شاپا الکترونیکی: ۶۲۱۵ - ۲۵۸۸
Homepage: https://jhre.ir

واکاوی آثار اجرای طرح هادی روستایی بر زندگی روستائیان؛ مطالعه موردی: دهستان شیان

علیرضا خسروی[۱]، محمد اکبرپور[۲]✉، سهیلا باختر[۳]

۱. کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: alirezakhosravi363@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، استادیار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: m.akbarpour@razi.ac.ir
۳. پژوهشگر پسادکتری (INSF)، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: Soheyla.bakhtar@tabrizu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۱۳
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۰۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۳
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۹

کلیدواژه‌ها:
توسعه روستایی،
طرح هادی روستایی،
آثار طرح هادی،
معادلات ساختاری،
دهستان شیان.

چکیده

هدف: ارزیابی آثار طرح‌های هادی روستایی، اقدامی لازم به‌منظور توسعه روستایی و از بین رفتن نقاط ضعف این طرح‌ها محسوب می‌شود. در ۱۳ روستای دهستان شیان از توابع شهرستان اسلام‌آباد غرب در استان کرمانشاه، طرح‌های هادی اجرا شده است. ازاین‌رو، باتوجه‌به اهمیت موضوع، در این پژوهش قصد بر آن است تا آثار اجرای طرح هادی روستایی بر زندگی مردم در دهستان شیان بررسی شود.

روش پژوهش: پژوهش حاضر ازلحاظ هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش حاضر ۱۳ روستای دارای طرح هادی دهستان شیان در شهرستان اسلام‌آباد غرب با ۱۷۱۰ خانوار است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۱۴ نفر ارزیابی شد که به‌صورت تصادفی ساده توزیع گردید. جهت به دست آوردن اطلاعات و داده‌های موردنیاز از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شد و ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه بوده است که در میان جامعه آماری موردمطالعه توزیع گردید. جهت بررسی نهایی از پنج بعد در قالب ۷۶ عامل بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شد. ازطریق پرسش‌نامه‌های محقق‌ساخته، دستیابی به داده‌های موردنیاز مقدور گردید. پراکندگی نمونه در روستاهای موردمطالعه متناسب با تعداد خانوار هر روستا است. جهت تحلیل داده‌های موردنیاز از نرم‌افزار smart- pls3 بهره گرفته شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد اجرای طرح هادی در میان شاخص‌های موردبررسی بیشترین تأثیر را بر بهبود وضعیت شبکه معابر روستا داشته است. در مقابل، توجه به بهره‌گیری از انرژی‌های تجدیدپذیر در چهارچوب اجرای طرح هادی از کمترین میزان توجه و اثرگذاری برخوردار بوده است. همچنین نتایج تحلیل‌ها بیانگر آن است که در میان ابعاد مختلف زندگی روستائیان، ابعاد اقتصادی بیش از سایر ابعاد تحت تأثیر اجرای طرح هادی قرار گرفته‌اند. مقادیر به‌دست‌آمده برای چهار بعد نشان می‌دهد، مدل ساختاری پژوهش، شاخص‌های مربوط به سازه‌های برون‌زای مدل را پیش‌بینی می‌کند.

نتیجه‌گیری: اجرای طرح هادی بیشترین اثر را بر بعد اقتصادی زندگی روستائیان داشته است و با رویکردی چندبعدی، علاوه بر تغییر سیمای کالبدی روستا، به بازآفرینی ساختار محیطی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی روستا پرداخته است. این طرح با سامان‌دهی فضاهای تولیدی و خدماتی و همچنین تسهیل دسترسی به بازارها، توسعه بیمه و ارائه تسهیلات و فرصت‌های تازه‌ای برای بهبود زندگی روستائیان فراهم نموده است و معیشت مردم را ارتقا داده است. علت تأثیر بیشتر بعد اقتصادی بر زندگی مردم را می‌توان به خاطر ارتقای شبکه حمل‌ونقل و ارتباطی بیان نمود که امکان عرضه محصولات روستایی را راحت‌تر نموده و بهره‌وری فعالیت‌های اقتصادی درآمد خانوارها افزایش یافته است.

استناد: خسروی؛ علیرضا، اکبرپور؛ محمد، باختر؛ سهیلا. (۱۴۰۵). واکاوی آثار اجرای طرح هادی روستایی بر زندگی روستائیان؛ مطالعه موردی: دهستان شیان. *مسکن و محیط روستا*، ۴۵ (۱۹۴)، ۲۹-۴۸. https://doi.org/10.22034/JHRE.45.194.29

ناشر: مؤسسه پژوهشی سوانح طبیعی.

© نویسندگان.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

مقدمه

نواحی روستایی در دهه‌های اخیر در بسیاری از کشورهای جهان تحت تأثیر تحولات گسترده اقتصادی، اجتماعی و فضایی قرار گرفته‌اند. این تحولات، که حاصل فرایندهایی مانند گسترش ارتباطات، تغییر الگوهای معیشتی، تحولات فناوری و دگرگونی‌های ساختاری در نظام‌های برنامه‌ریزی است، موجب شده است سکونتگاه‌های روستایی بیش از گذشته در معرض تغییرات قرار گیرند (Steele & Lynch, 2013). در چنین شرایطی، توسعه روستایی تنها به معنای افزایش تولید یا بهبود شاخص‌های اقتصادی نیست، بلکه مفهومی چندبعدی است که ارتقای کیفیت زندگی، بهبود شرایط سکونت، دسترسی به خدمات و ایجاد محیطی مناسب برای زیست پایدار روستائیان را نیز در برمی‌گیرد. بر این اساس، بسیاری از صاحب‌نظران توسعه روستایی بر این باورند که تحقق توسعه در نواحی روستایی زمانی امکان‌پذیر است که تغییرات اساسی در زیرساخت‌ها، خدمات و شرایط کالبدی سکونتگاه‌ها ایجاد شود و این تغییرات بتواند به ارتقای کیفیت زندگی ساکنان منجر گردد (Spellerberg et al., 2007).

در این میان، کیفیت مسکن، نحوه استقرار کاربری‌ها، وضعیت شبکه معابر، دسترسی به خدمات عمومی و همچنین سامان‌دهی فضایی روستاها ازجمله عواملی هستند که می‌توانند بر سطح رفاه و رضایت ساکنان تأثیر مستقیم داشته باشند. در بسیاری از مناطق روستایی، فرسودگی بافت سکونتی، نبود برنامه‌ریزی منسجم فضایی، ضعف زیرساخت‌ها و پراکندگی نامناسب کاربری‌ها، زمینه‌ساز بروز مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی شده است (Liu, 2007). ازاین‌رو، برنامه‌ریزی کالبدی و فضایی در سکونتگاه‌های روستایی به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم مدیریت توسعه روستایی موردتوجه برنامه‌ریزان قرار گرفته است. برنامه‌های توسعه کالبدی می‌توانند با ایجاد زیرساخت‌های مناسب، سامان‌دهی فضاهای سکونتی، بهبود شبکه معابر و ارتقای سطح خدمات، بستر لازم برای پایداری و بهبود شرایط زندگی در مناطق روستایی را فراهم آورند و زمینه ارتقای سایر ابعاد توسعه را نیز مهیا سازند (Narooye Mehr & Najafi Kani, 2022).

باتوجه‌به اهمیت نقش روستاها در ساختار فضایی و نظام سکونتگاهی کشور، در ایران نیز طی دهه‌های گذشته برنامه‌ها و طرح‌های متعددی در راستای سامان‌دهی و توسعه سکونتگاه‌های روستایی تدوین و اجرا شده است. هدف اصلی این برنامه‌ها کاهش شکاف توسعه‌ای میان مناطق شهری و روستایی، بهبود شرایط زندگی روستائیان و ایجاد بستر مناسب برای پایداری جمعیت در روستاها بوده است (Heidari Mokarar et al., 2016). در این میان، طرح هادی روستایی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و فراگیرترین برنامه‌های توسعه در روستاهای کشور شناخته می‌شود. هدف از اجرای طرح هادی، ایجاد نظم فضایی در روستا، سامان‌دهی شبکه معابر، تعیین و تنظیم کاربری اراضی، مکان‌یابی مناسب خدمات و تأسیسات، و درنهایت فراهم کردن زمینه توسعه متعادل روستاها است (Tajgoli & Ghasemi, 2024). ازاین‌رو، طرح هادی در نظام برنامه‌ریزی روستایی ایران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اسناد رسمی هدایت توسعه و عمران روستاها شناخته می‌شود (Hekmatyar et al., 2021). باوجود اهداف و کارکردهای تعریف‌شده برای طرح هادی، میزان تحقق نتایج مورد انتظار از اجرای این طرح در مناطق مختلف یکسان نبوده است. اجرای موفق این طرح تا حد زیادی به عواملی مانند میزان مشارکت و همکاری ساکنان روستا، تأمین اعتبارات مالی لازم، توان مدیریتی نهادهای محلی و همچنین شرایط اقتصادی، اجتماعی و فضایی هر روستا بستگی دارد (Ghanizadeh, 2021). در برخی موارد اجرای طرح هادی توانسته است موجب بهبود وضعیت معابر، ارتقای کیفیت مسکن، افزایش دسترسی به خدمات و درنتیجه ارتقای شرایط زیستی روستاها شود؛ اما در برخی دیگر از مناطق، به دلایل مختلف ازجمله محدودیت منابع مالی، ضعف مدیریت اجرایی یا عدم انطباق برخی برنامه‌ها با شرایط بومی، نتایج مورد انتظار به‌طور کامل تحقق نیافته است. ازاین‌رو، بررسی و ارزیابی پیامدهای اجرای این طرح‌ها در مناطق مختلف، به‌منظور شناخت میزان موفقیت یا ناکارآمدی آن‌ها و همچنین شناسایی نقاط قوت و ضعف اجرایی، از اهمیت زیادی برخوردار است. از سوی دیگر، مدیریت توسعه روستایی در ایران همانند بسیاری از حوزه‌های مدیریتی با چالش‌های ساختاری و نهادی متعددی مواجه بوده است. ساختار سنتی مدیریت روستایی که در گذشته پاسخ‌گوی بسیاری از مسائل محلی بود، در شرایط کنونی و با پیچیده‌تر شدن مسائل توسعه‌ای روستاها کارایی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

پیشین خود را تا حد زیادی از دست داده است. در مقابل، ساختارهای جدید مدیریتی نیز به دلایل گوناگونی ازجمله تمرکزگرایی، مداخلات گسترده دولت، ضعف در بومی‌سازی برنامه‌ها و محدود بودن مشارکت واقعی ساکنان، در برخی موارد نتوانسته‌اند به‌طور کامل مسائل و مشکلات موجود در سکونتگاه‌های روستایی را برطرف سازند (Molaei Hashjin & Forootan, 2022). در چنین شرایطی، ارزیابی علمی برنامه‌های توسعه‌ای اجراشده در روستاها می‌تواند نقش مهمی در شناسایی میزان اثرگذاری آن‌ها و اصلاح سیاست‌ها و برنامه‌های آینده ایفا کند. در این میان، آثار و پیامدهای اجرای طرح هادی را می‌توان در ابعاد مختلف زندگی خانوارهای روستایی مشاهده کرد. هرچند بخش قابل‌توجهی از نتایج این طرح‌ها در قالب تغییرات کالبدی و فضایی نمایان می‌شود، اما این تغییرات می‌تواند پیامدهای گسترده‌تری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و حتی زیست‌محیطی نیز به دنبال داشته باشد. درواقع موفقیت بلندمدت طرح هادی تا حد زیادی به میزان تحقق پیامدهای کوتاه‌مدت آن، نظیر بهبود کیفیت سکونت، تناسب فضاهای زیستی با استانداردهای لازم، افزایش قابلیت سکونت و ارتقای کیفیت محیط زندگی بستگی دارد (Tayebnai & Eizadi, 2023). بنابراین ارزیابی آثار اجرای این طرح‌ها از دیدگاه ساکنان محلی و در بستر واقعی روستاها می‌تواند تصویر دقیق‌تری از میزان کارآمدی آن‌ها ارائه دهد.

دهستان شیان نیز به‌عنوان یکی از نواحی روستایی که طی سال‌های گذشته اجرای طرح هادی در تعدادی از روستاهای آن در دستور کار قرار گرفته است، با مسائل و چالش‌هایی در حوزه خدمات، زیرساخت‌ها و شرایط کالبدی مواجه بوده است. کمبود برخی خدمات عمومی، ضعف زیرساخت‌های بهداشتی، کیفیت نامناسب بخشی از واحدهای مسکونی، وضعیت نامطلوب برخی معابر و محدودیت دسترسی به امکانات زیربنایی ازجمله مشکلاتی است که در برخی از روستاهای این دهستان مشاهده می‌شود. به این منظور، اجرای طرح هادی در ۱۳ روستای دهستان شیان با هدف سامان‌دهی فضایی، بهبود وضعیت کالبدی و ارتقای شرایط زندگی روستائیان انجام شده است. بااین‌حال، باوجود افزایش تعداد طرح‌های اجراشده، شواهد و بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد که میزان اثرگذاری این طرح‌ها بر بهبود شرایط کلی محیط‌های روستایی و کیفیت زندگی ساکنان نیازمند بررسی دقیق و علمی است. بر این اساس، پرسش اساسی این است که اجرای طرح‌های هادی تا چه اندازه توانسته است در بهبود شرایط کالبدی و درنهایت ارتقای کیفیت زندگی در روستاهای دهستان شیان مؤثر واقع شود. پاسخ به این پرسش مستلزم ارزیابی نظام‌مند پیامدهای اجرای این طرح‌ها و تحلیل آثار آن‌ها در ابعاد مختلف زندگی روستائیان است. ازاین‌رو پژوهش حاضر با هدف بررسی و ارزیابی آثار اجرای طرح هادی روستایی در روستاهای دهستان شیان انجام شده است تا ازطریق شناسایی پیامدهای حاصل از اجرای این طرح‌ها، زمینه‌های لازم برای بهبود کیفیت برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه روستایی در آینده فراهم شود.

پیشینه پژوهش

توجه به محیط‌های روستایی، تلاش در جهت تجدید حیات و بهسازی بافت روستایی به شکل امروزین آن، به نیمه دوم قرن بیستم، همزمان با ظهور تفکر پسامدرن بازمی‌گردد (Mohammadi etal, 2017). به‌زعم برخی محققان، عمده چالش‌های که در توسعه روستایی و زندگی روستائیان وجود دارد، شامل دسترسی به خدمات، فقر و حمل‌ونقل است. سیاست‌هایی که در راستای مقابله با فقر روستایی انجام شده‌اند، نشان داده است که برنامه‌های توسعه روستایی باید فراتر از بهره‌وری محصولات باشند. از سوی دیگر در این برنامه‌ها نیز رویکرد از بالا به پایین وجود دارد که باید با دانش محلی ادغام و انجام شود (Mcguire et al., 2022). بر این اساس برای توسعه روستاها، تاکنون راهبردها و الگوهای گوناگونی با نگرش‌های متفاوت فضایی و غیر فضایی موردتوجه قرار گرفته است. هر یک از این الگوها و راهبردها با نگرش اقتصادی و اجتماعی خاصی شکل گرفته‌اند و اجرای آن‌ها به شکل‌های مستقیم و غیرمستقیم بر ساختار روستا تأثیرگذار بوده است (Anabestani et al., 2018). بسیاری از صاحب‌نظران، حوزه فعالیت در زمینه توسعه روستایی را شامل پنج بعد می‌دانند که شامل منابع طبیعی، امور زیربنایی و توسعه فیزیکی روستا، توسعه کشاورزی، توسعه فعالیت‌های غیرکشاورزی و مدیریت منابع انسانی می‌دانند. در این میان فراهم ساختن زیرساخت‌های فیزیکی و توسعه و بهسازی کالبدی فضایی روستاها از مؤلفه‌های مهم برنامه‌ریزی توسعه روستایی محسوب

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

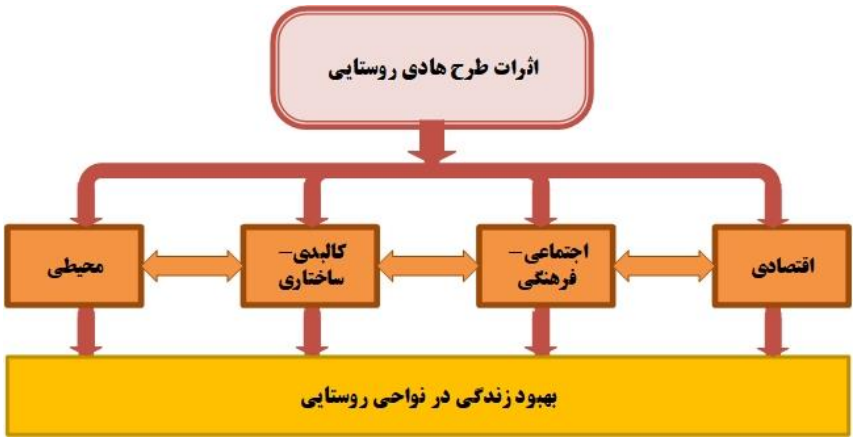
می‌گردد (Gibson, 2010).

در این میان، طرح هادی مهم‌ترین ابزار مدیریت توسعه روستایی در ایران محسوب می‌شود که در ابعاد مختلف زیست‌محیطی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و کالبدی در روستاهای کشور اجرا می‌شود (Alinaghipoor & Poorramezan, 2014). طرح هادی روستایی، نخستین تلاش سازمان‌یافته جهت توسعه کالبدی–فضایی روستاهای کشور است (Afrakhteh et al., 2022). این طرح در ایران متأثر از نظریه کارکردگرایی است که با محوریت قرار دادن تحولات کالبدی در نقاط روستایی، تلاش بر دگرگون‌سازی ساختار روستایی و دستیابی به توسعه روستایی را دارد (Imani & Amani, 2023). در رابطه با نظریات و رویکردهای حاکم بر طرح هادی روستایی، شرح خدمات و بررسی ساختار طرح هادی روستایی نشان می‌دهد که این طرح مانند بیشتر طرح‌های کالبدی با پیروی از رویکرد بهبود ازطریق جبرگرایی فیزیکی و همچنین اتکا بر اصلاح کالبدی، در صدد تأثیرگذاری بر رفتارها و امور غیرکالبدی است(Zolfaqari etal, 2022). می‌توان بیان نمود، طرح هادی روستایی طرحی است که ضمن سامان‌دهی و اصلاح بافت موجود روستا، نحوه استفاده از زمین، میزان و امکان گسترش آتی برای عملکردهای مختلف کشاورزی، مسکونی، تأسیسات و تجهیزات و نیازهای عمومی روستا در قالب مصوبات طرح‌های سامان‌دهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی با طرح جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید. این طرح دارای چهار هدف عمده است که شامل هدایت وضعیت فیزیکی روستا، ایجاد زمینه توسعه و عمران روستا، ایجاد تسهیلات لازم جهت بهبود مسکن روستائیان و تأمین عادلانه امکانات ازطریق ایجاد تسهیلات رفاهی، اجتماعی و تولیدی است (Shiri et al., 2025). طرح هادی روستایی دارای سه خصلت مهم و متفاوت است به‌گونه‌ای که اولین خصلت آن این است که تهیه و اجرای طرح هادی روستایی در کشور بیش از ۳۵ سال سابقه دارد. دوم گستره مکانی آن در کشور فراوان است. سوم اینکه طرح هادی در گروه محلی‌ترین طرح‌ها قرار دارد که به‌صورت مستقیم با روستا و اجتماع روستایی، ارتباط دارد (Tajgoli & Ghasemi, 2024). لذا می‌توان بیان نمود طرح هادی روستایی، محلی برای برون‌رفت از وضعیت نامناسب پیش‌آمده در نظر گرفته شده که از یک سو، باید قادر باشد عرصه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی را اصلاح نماید و از سوی دیگر گسترش و رشد کالبدی آن‌ها را در جهت مناسب هدایت کند. همچنین به نظم‌دهی جایگاه این کانون‌ها در ارتباط با پیوندهای فضایی بپردازد (Zohfaghari & Rezaei, 2023).

مرور مبانی نظری نشان می‌دهد که طرح هادی در ایران بر رویکردهای کالبدی–فضایی و تا حدی کارکردگرایانه استوار است و بر این فرض تکیه دارد که بهبود زیرساخت‌ها و سامان‌دهی کالبدی می‌تواند پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مطلوبی برای روستا ایجاد کند. از سوی دیگر، نظریات نوین توسعه روستایی تأکید می‌کنند که ارزیابی طرح‌های توسعه باید مبتنی بر چندبعدی بودن رفاه روستائیان و سنجش پیامدهای واقعی بر کیفیت زندگی باشد. با تلفیق این دو دسته دیدگاه، چهارچوب نظری پژوهش حاضر بر این مبنا شکل می‌گیرد که آثار طرح هادی را باید در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی–فرهنگی، کالبدی–فضایی و محیطی سنجید؛ ابعادی که در اغلب مدل‌های ارزیابی توسعه روستایی نیز مشترک هستند. بر این اساس، مدل مفهومی پژوهش با در نظر گرفتن این چهار بعد و اثرگذاری مستقیم اجرای طرح هادی بر هر یک از آن‌ها تدوین شده و مبنای طراحی شاخص‌ها و ابزار گردآوری داده‌ها قرار گرفته است. مدل مفهومی این پژوهش با تکیه بر مبانی نظری توسعه روستایی، رویکرد کارکردگرایانه حاکم بر طرح‌های هادی و همچنین مدل‌های چندبعدی ارزیابی کیفیت زندگی روستایی تدوین شده است. بر اساس این رویکرد، فرض بنیادین آن است که اجرای طرح هادی روستایی به‌عنوان یک مداخله برنامه‌ریزی‌شده، پیامدهای مستقیمی بر ابعاد مختلف زندگی روستائیان بر جای می‌گذارد. این ابعاد شامل چهار حوزه اقتصادی، اجتماعی–فرهنگی، کالبدی–فضایی و محیطی است که در ادبیات نظری توسعه روستایی، عناصر اصلی ارزیابی برنامه‌های مداخله‌گر شناخته می‌شوند. در این مدل، اجرای طرح هادی متغیر مستقل تلقی شده و میزان تغییرات ایجادشده در هر یک از ابعاد، به‌عنوان متغیرهای وابسته موردسنجش قرار می‌گیرد. بنابراین مدل مفهومی پژوهش، بر تبیین روابط میان اجرای طرح هادی و آثار آن بر هر یک از این چهار بعد استوار است و مبنای استخراج شاخص‌ها، طراحی پرسش‌نامه و تحلیل داده‌ها قرار گرفته است (شکل ۱).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

در رابطه با طرح هادی مطالعات متعددی در ایران انجام شده است و هر یک ابعاد مختلف طرح هادی را موردبررسی قرار داده‌اند. در پژوهش حاضر با نگاهی جامع، به بررسی آثار مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و کالبدی فضایی بر زندگی روستائیان دهستان شیان پرداخته شده است. ازجمله این مطالعات می‌توان به پژوهش یاسوری و همکاران (۲۰۲۱) اشاره نمود که شناخت میزان رضایت روستائیان از اجرای طرح هادی روستایی را موردمطالعه قرار داد. نتایج این مطالعه نشان داد بعد کالبدی، بیشترین و بعد اجتماعی کمترین میزان اثرگذاری را بر سطح رضایت روستائیان از اجرای طرح هادی داشته است. در پژوهشی دیگر توسط نارویی مهر و نجفی کانی (۲۰۲۲) با هدف نقش طرح هادی در بهبود اوضاع کالبدی و فضایی سکونتگاه‌های روستایی انجام شد. نتایج نشان داد رابطه معنادار بین اجرای طرح هادی با بهبود اوضاع فضایی و کالبدی در منطقه وجود دارد. از سوی دیگر اجرای طرح هادی منجر به تثبیت جمعیت روستایی در روستاهای شهرستان دلگان شده است. افراخته و همکاران (۲۰۲۲) ارزشیابی پیامدگرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی ایران را موردبررسی قرار دادند. این پژوهشگران دریافتند که پیامدهای منفی این طرح متأثر از روندهایی مانند دولت‌محوری، ضعف تعاملات سازمانی، ضعف توان تخصصی مشاوران تهیه طرح، توانمندسازی جامعه محلی، ضعف توجه به مشارکت جامعه محلی و تسلط نگرش نوگرایانه بر تهیه طرح است. ایمانی و امانی (۲۰۲۳) عوامل پیش‌برنده و بازدارنده طرح هادی روستایی از دیدگاه متخصصان در استان مازندران را موردبررسی قرار دادند. نتایج نشان داد ریشه‌کن کردن فقر، عدم مشارکت مردمی، در نظر نگرفتن قوانین بین‌المللی و ... از عوامل بازدارنده طرح هادی روستایی است. اما در مقابل عوامل پیش‌برنده در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و محتوایی قرار دارند. نادری مهدیی و همکاران (۲۰۲۳) تحلیل آثار طرح هادی روستایی بر کیفیت زندگی ساکنین دهستان رازان شهرستان خرم‌آباد را موردبررسی قرار دادند و دریافتند، اجرای طرح هادی تأثیر مثبتی بر بعد کالبدی کیفیت زندگی داشته است. این در حالی است که بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تأثیر مثبت و معناداری نداشته است. طیب‌نیا (۲۰۲۴) پژوهشی را با هدف ارزیابی آثار اجرای طرح‌های هادی روستایی در جنوب شرق ایران انجام داد و به این نتیجه رسید اجرای طرح هادی با میانگین ۲/۵۲ در تمام ابعاد، پایین‌تر از حد متوسط است و اجرای طرح هادی تأثیر چندانی در وضعیت اقتصادی–اجتماعی و کالبدی روستاها نداشته است. عزیزی و عزیزپور (۲۰۲۵) اصول برنامه‌ریزی جدید برای بازاندیشی چهارچوب نظری طرح‌های هادی روستایی را موردبررسی قرار دادند. نتایج این بررسی نشان داد که در طرح هادی روستایی، برنامه‌ریزی باید با رویکرد اجتماع‌محور انجام شود. این نوع برنامه‌ریزی بر اصول بنیادی مانند مشارکت مسئولان محلی، یکپارچگی، مسئله محوری، پایش و ارزیابی و تدریج‌گرایی توجه دارد.

لانگ و همکاران[1] (۲۰۱۲) پژوهشی را به‌منظور توسعه کالبدی در مناطق روستایی چین انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان

1. Long et al

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

داد مهم‌ترین موانع اجری طرح‌های توسعه فیزیکی-کالبدی، شامل نبود انگیزه جهت توسعه عمرانی، ضعف در سیاست‌گذاری دولتی، از بین رفتن بافت‌های سنتی و الگوبرداری از مناطق شهری است. چن و وی[۲] (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی نقش برنامه‌های توسعه‌ای دولت چین در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی روستائیان پرداختند. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که برنامه‌های سازمان‌دهی ساختار فضای روستایی می‌تواند به افزایش درآمد سرانه، بهبود شرایط زندگی و کاهش فقر کمک کند. بلیکو و لالناسوف[۳] (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی پروژه‌های برق‌رسانی در مناطق روستایی کنیا پرداختند. نتایج بررسی آن‌ها در قالب رویکرد پایداری نشان داد، که این پروژه‌ها که توسط بخش خصوصی اجرا می‌شوند، عملکرد بهتری در ارزیابی دارند. گولت و همکاران[۴] (۲۰۲۰) نیز در پژوهشی دیگر، پروژه‌های برق‌رسانی در بورنئو مالزی را موردبررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که لازم است ظرفیت‌های لازم در پروژه‌های برق‌رسانی برای شناسایی و رسیدگی ایجاد گردد. همچنین ارزیابی کیفی مداوم طرح‌های برق‌رسانی روستایی، تعاملات بین عوامل اقتصادی، فنی و نهادی را کشف می‌کند. آشر و نووساد[۵] (۲۰۲۰) پژوهشی را با هدف جاده‌های روستایی و نقش آن در توسعه اقتصادی محلی انجام دادند. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد چهار سال پس از ساخت جاده، تأثیر اصلی جاده‌های فرعی جدید، تسهیل جابه‌جایی کارگران کشاورزی است. بااین‌حال، هیچ تغییر عمده‌ای در درآمد یا دارایی‌های کشاورزی و نتایج، وجود ندارد. بااین‌حال اشتغال در شرکت‌های روستایی به میزان محدودی افزایش یافت. کیبد[۶] (۲۰۲۴) آثار رفاهی جاده‌های جدید روستایی در اتیوپی را موردمطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که ساخت جاده به‌طور متوسط منجر به افزایش تقریباً ۱۳ درصدی درآمد واقعی کشاورزی شده است. همچنین قیمت محصولات دارای مزیت نسبی روستاها افزایش یافت و روستاها پس از کاهش هزینه‌های تجارت، زمین را برای این محصولات مجدداً اختصاص دادند.

مرور مطالعات پیشین نشان می‌دهد که پژوهش‌های انجام‌شده درباره طرح هادی روستایی، هر یک به بررسی بخشی از پیامدهای این طرح پرداخته‌اند. بخش قابل‌توجهی از مطالعات داخلی، بیشترین اثرگذاری طرح هادی را در ابعاد کالبدی و فضایی گزارش کرده‌اند، درحالی‌که نتایج مربوط به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در برخی موارد محدود یا متفاوت بوده است. از سوی دیگر، برخی پژوهش‌ها بر نقش عواملی همچون مشارکت مردمی، شیوه‌های برنامه‌ریزی و سازوکارهای اجرایی در موفقیت یا ناکامی این طرح‌ها تأکید کرده‌اند. در سطح بین‌المللی نیز مطالعات نشان می‌دهد که اجرای برنامه‌های توسعه روستایی، به‌ویژه در حوزه زیرساخت‌ها و خدمات، می‌تواند پیامدهای متفاوتی بر ابعاد مختلف زندگی روستائیان داشته باشد و میزان اثرگذاری آن تا حد زیادی به شرایط محلی، ساختارهای نهادی و نحوه اجرا وابسته است. بر این اساس، می‌توان دریافت که ارزیابی جامع پیامدهای طرح‌های توسعه روستایی نیازمند توجه هم‌زمان به ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی است. ازاین‌رو، پژوهش حاضر با رویکردی جامع تلاش دارد آثار اجرای طرح هادی را در ابعاد گوناگون زندگی روستائیان دهستان شیان موردبررسی قرار دهد تا درک دقیق‌تری از پیامدهای این طرح در سطح محلی فراهم گردد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر ازلحاظ هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی است. رویکرد حاکم بر آن نیز از نوع تجربه‌گرایی و با استفاده از روش پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش حاضر ۱۳ روستای دارای طرح هادی دهستان شیان در شهرستان اسلام‌آباد غرب با ۱۷۱۰ خانوار است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۱۴ نفر ارزیابی شد. پراکندگی نمونه در روستاهای موردمطالعه به‌صورت تصادفی ساده و متناسب با تعداد خانوار هر روستا است (جدول ۱).

2. Chen & Wei
3. Boliko & Ialnazov
4. Gevelt et al
5. Asher & Novosad
6. Kebede

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

جدول ۱. جامعه آماری و حجم نمونه موردبررسی، منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

روستا	خانوار	تعداد نمونه
کرم پناه‌آباد	۹۹	۱۸
بوربور	۴۵	۸
تازه‌آباد طالقان	۴۹	۹
سراب شیان	۱۱۳	۲۱
کت کتی	۶۷	۱۲
ملخطاوی	۱۰۲	۱۹
کمره غربی	۶۷	۱۲
میرعزیزی	۲۳۵	۴۳
قلعه شیان	۵۸۶	۱۰۸
قباد	۱۲۸	۲۳
قوخ	۲۹	۶
معارفی	۶۴	۱۲
کمره سفلی	۱۲۶	۲۳
کل	۱۷۱۰	۳۱۴

جهت به دست آوردن اطلاعات و داده‌های موردنیاز از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شد. در بخش داده‌های کتابخانه‌ای با مراجعه به نشریات معتبر علمی داخلی و خارجی، پایان‌نامه‌ها، اقدام به گردآوری شاخص‌ها و معرف‌های موردنیاز گردید و درنهایت پنج بعد در قالب ۷۶ عامل جهت بررسی نهایی انتخاب شد. جدول ۲ ابعاد و عوامل موردبررسی را نشان می‌دهد. شاخص‌ها و متغیرهای مورداستفاده در این پژوهش ازطریق چند مرحله استخراج و تدوین شده‌اند. در مرحله نخست، با بررسی منابع نظری و مطالعات پیشین مرتبط با ارزیابی آثار طرح هادی روستایی، مجموعه‌ای از شاخص‌های اولیه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی–فرهنگی، کالبدی–ساختاری و محیطی شناسایی گردید. در مرحله دوم، به‌منظور بومی‌سازی و اطمینان از تناسب شاخص‌ها با شرایط منطقه موردمطالعه، نظرات تعدادی از صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه برنامه‌ریزی روستایی اخذ و اصلاحات لازم در شاخص‌ها اعمال شد. درنهایت، بر اساس شاخص‌های نهایی استخراج‌شده، پرسش‌نامه پژوهش طراحی گردید و داده‌های موردنیاز ازطریق پیمایش میدانی در میان خانوارهای روستایی گردآوری شد. سپس برای بررسی روایی سازه و تعیین ساختار عوامل، داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری مناسب مورد تحلیل قرار گرفتند. در بخش مطالعات میدانی با مراجعه به روستاهای موردمطالعه اقدام به گردآوری اطلاعات موردنیاز شد. و با تکمیل پرسش‌نامه‌ها دستیابی به داده‌های موردنیاز مقدور گردید.

جدول ۲. فهرست ابعاد و عوامل موردبررسی، منبع: مطالعات سایر پژوهشگران به‌صورت تلفیقی، ۱۴۰۴

بعد	عامل
طرح هادی	تقویت روحیه همیاری و همکاری اجتماعی در میان ساکنان روستا cdf10، رعایت حریم‌های طبیعی در توسعه مسکن روستایی cdf11، برنامه‌ریزی رشد ساخت‌وسازها در حریم روستا cdf12، اجرای طرح‌های کاهش آلودگی cdf13، ساخت‌وساز در اراضی شیب‌دار و حریم سیلاب‌ها cdf14، آموزش‌های مقابله با سوانح cdf16، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در بخش ساخت‌وساز cdf2، دسترسی بهره‌برداران روستایی به تسهیلات و اعتبارات مالی cdf3، اجرای طرح‌های توسعه روستایی با مشارکت فعال مردم cdf4، مشارکت ساکنان روستا در اجرای طرح هادی cdf5، افزایش توانمندی‌ها و مهارت‌های ساکنان روستایی cdf6، تعداد کافی پزشکان و نیروهای متخصص بهداشتی cdf8، همکاری بین نهادهای محلی و سازمان‌های دولتی مطلوب cdf9، افزایش فرصت‌های اشتغال در روستا cdf1، ارائه آموزش‌های حفاظت از منابع به کشاورزان cdf15، عامل دسترسی به خدمات بهداشتی درمانی در روستا cdf7.
اقتصادی	توسعه صنعتی در روستا eco1، ایجاد فرصت‌های شغلی در بخش ساخت‌وساز eco10، کیفیت بخش‌های مختلف مساکن روستایی eco11، ارتقای وضعیت فیزیکی روستا eco12، هزینه‌های مقاوم‌سازی مسکن eco13، کافی بودن تسهیلات بنیاد مسکن جهت بهسازی eco14، پیچیدگی فرآیند دریافت وام‌های مسکن eco15، دسترسی به تسهیلات بانکی eco16، اختلاف چشمگیر درآمد بین مناطق شهری و روستایی eco17، ایجاد شبکه‌های امنیت اجتماعی eco18، تنوع‌بخشی به مشاغل غیرکشاورزی eco19، افزایش قیمت مسکن پس از اجرای طرح‌های هادی eco2، بهبود وضعیت اشتغال eco3، کاهش وابستگی توسعه روستایی به بخش کشاورزی eco4، آموزش مهارت‌های جدید eco5، افزایش درآمد روستائیان eco6، توسعه مشاغل خرد و محلی eco7، جذب سرمایه‌گذاران برای تولید در روستا eco8 ، افزایش مالکیت مسکن توسط خانوارهای روستایی پس از اجرای طرح‌های هادی eco9

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

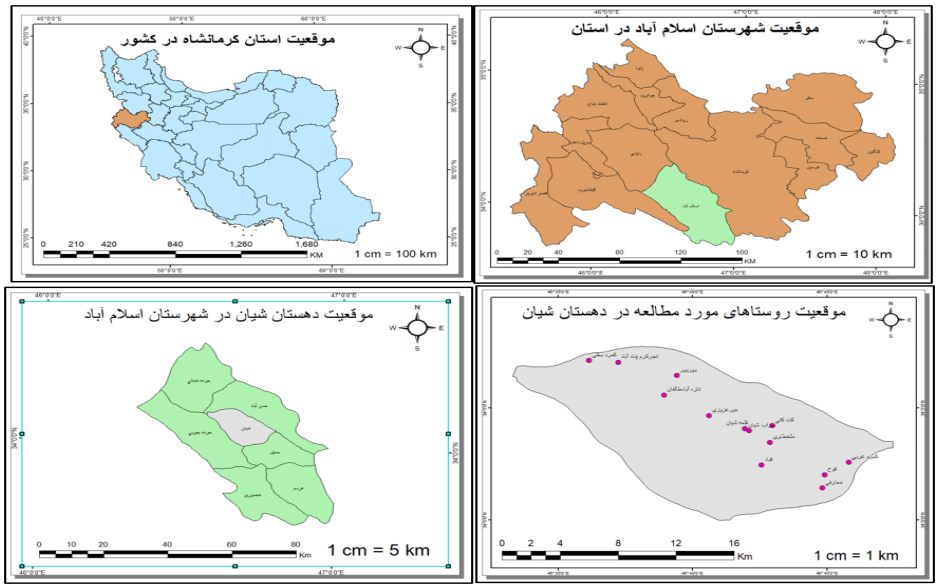
بعد	عامل
اجتماعی- فرهنگی	مشارکت فعال مردم در اجرای طرح هادی so1، دسترسی به خدمات بهداشتی در روستا so10، کیفیت خدمات خانه‌های بهداشت روستایی so11، سیستم دفع زباله و فاضلاب مناسب so12، موفق شوراها و دهیاری‌ها در جلب مشارکت مردمی so13، ضعیف نظام نظارتی بر عملکرد نهادهای محلیso14 ، پیشبرد موفق طرح هادی به‌واسطه دهیاری‌ها و شوراها so15، افزایش اعتماد بین روستائیان so16، بهبود روابط اجتماعی در روستا so17، تغییر ساختار روابط اجتماعی به خاطر مهاجرت جوانان so18، افزایش احساس تعلق اجتماعی so2، اعتماد مردم به دولت برای مشارکت در طرح هادی so3، روحیه همکاری جمعی so4، مشارکت فعال زنان روستایی در پروژه‌های توسعه so5، آموزش مهارت‌های دیجیتال در روستا so6، دسترسی به امکانات آموزشی so7، مشکلات مالی در ادامه تحصیل فرزندان so8 ،داشتن نگرش‌های سنتی نسبت به تحصیل دختران so9، سنت‌های محلی در حفظ پیوندهای اجتماعی so19.
کالبدی- ساختاری	بهبود سیستم دفع فاضلاب و آب‌های سطحی ph1، سازگاری طراحی مسکن‌ها با شرایط اقلیمی ph10، وضعیت راه‌های روستایی و عشایری ph11، کیفیت اصلاح و نگهداری شبکه معابر روستا ph12، پوشش کافی شبکه تلفن همراه ph13، دسترسی به اینترنت پرسرعت و خدمات دیجیتال ph14 ، بهبود کیفیت پوشش شبکه توزیع برق ph15، میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم و سیستم‌های آب‌رسانی ph16، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر (خورشیدی، بادی) ph17، وضعیت فضاهای عمومی و خدماتی ph18، حفظ ویژگی‌های بومی و طبیعی چشم‌انداز روستایی در توسعه جدید ph19، کیفیت مصالح ساختمانی ph2، ارتقا وضعیت کلی مسکن روستایی ph3، دسترسی به آب آشامیدنی سالم ph4، توجه به الگوهای معماری بومی در ساخت مسکن جدید ph5، رعایت حریم‌های طبیعی در توسعه مسکن روستا ph6، برنامه‌ریزی رشد مسکن در روستا ph7، ساخت‌وسازهای غیرمجاز در حریم روستا ph8، سامان‌دهی بافت فرسوده روستایی ph9
محیطی	کاهش مصرف کودهای شیمیایی en1، کنترل ساخت‌وسازهای غیرقانونی en10، آموزش‌های حفاظت از خاک به کشاورزان en11، تصرف غیرقانونی اراضی کشاورزی en12، تغییر کاربری اراضی به مسکونی en13، رعایت الگوی کشت متنوع en14، بهره‌وری زمین‌های کشاورزی en15، فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست en16، آسیب به مراتع و جنگل‌ها en17، مشارکت مردم محلی در حفاظت از محیط‌زیست en18، حفظ تنوع گیاهان بومی en19، آلایندگی ناشی از سوخت ماشین‌آلات کشاورزی en2، تجمع پسماندهای کشاورزی (پلاستیک، ظروف سموم) در مزارع en4، دفع غیربهداشتی زباله‌های خانگی en5، تفکیک زباله‌های قابل بازیافت en6، سیستم‌های تصفیه آب آشامیدنی در روستا en7، اجرای طرح‌های کاهش آلودگی (مانند تصفیه‌خانه فاضلاب) en9، پایش دوره‌ای کیفیت هوا و آب en8، آلودگی آب‌های زیرزمینی ناشی از دفع فاضلاب en3.

جهت تحلیل یافته‌های به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه‌ها از نرم‌افزار معادلات ساختاری smart PLS بهره گرفته شد. در این پژوهش جهت انجام مدل اندازه‌گیری از بارهای عاملی و جهت مدل ساختاری، از t و q بهره گرفته شد. جهت بررسی روایی هم‌گرا از (AVE، میانگین واریانس استخراج‌شده) استفاده گردید. اگر مقدار این سازه بیشتر از ۰/۵ باشد، بیانگر بالا بودن میزان همبستگی هر عامل با سؤالاتش است و همبستگی میان سازه‌های مشابه را نشان می‌دهد. از روایی هم‌گرا نیز برای بررسی این موضوع که هر نشانگر دارای بیشترین همبستگی با سازه خود است، استفاده شد. می‌توان گفت زمانی که از چندین مؤلفه به‌منظور اندازه‌گیری متغیر مکنون مورداستفاده می‌شود، روایی هم‌گرا برای سازه‌ها موردنیاز است. همچنین جهت بررسی میزان پایایی از آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی به‌منظور بررسی میزان هماهنگی درونی سؤالات هر عامل از استفاده گردید. برای محاسبه میزان پایایی ترکیبی نیاز به شرایطی مانند CR باید بالاتر از ۰/۷ باشد و از AVE بزرگ‌تر باشد و AVE نیز بیشتر از ۰/۵ باشد. در معادلات ساختاری از ضریب پایایی استفاده می‌شود که مقدار آن بالاتر از۰/۷ برای هر سازه است. این مقدار نشان‌دهنده پایایی مناسب است (Bakhtar, 2024).

معرفی منطقه

دهستان شیان در بخش مرکزی شهرستان اسلام‌آباد غرب، استان کرمانشاه واقع شده است. این شهرستان دارای وسعتی بیش از ۲۰۰۰ کیلومترمربع است و در طول جغرافیایی ۴۶ درجه و ۲۱ دقیق و در عرض جغرافیایی ۳۴ درجه و شش دقیقه قرار دارد. این دهستان دارای ۱۳ روستای دارای سکنه است که کل جمعیت آن ۶۶۳۳ نفر در قالب ۱۷۱۰ خانوار است. کل اراضی این دهستان ۱۲۰۰۰ هکتار است که ۳۵۰۰ هکتار آبی و ۸۵۰۰ هکتار دیم است. همچنین این دهستان ۵۴ حلقه چاه عمیق آب کشاورزی دارد (شکل ۲). دهستان شیان و پیرامون آن دارای جاذبه‌های گردشگری متعددی است، ازجمله سراب هرسم، کاروان‌سرای فیروزآباد و سد شیان. مناظر طبیعی کوهستانی و چشمه‌های زیبا هم زیبایی‌های بی‌نظیری به‌خصوص در فصل بهار دارند. آثار تاریخی مانند تپه‌های باستانی و قلعه‌های قدیمی در برخی روستاها گروه هم سالان بسیاری گردشگر را مجذوب خود می‌کنند. گیاهان مرتعی مانند گون، کنگر، آویشن و انواع گندمیان، درختان جنگلی مانند بلوط ایرانی (به‌ویژه در ارتفاعات) و گیاهان دارویی مانند تشنه داری عمده پوشش گیاهی منطقه را تشکیل می‌دهند.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه موردمطالعه

یافته‌های پژوهش

نتایج مدل اندازه‌گیری پژوهش در متغیر طرح هادی نشان می‌دهد از ۱۵ عامل در نظر گرفته‌شده برای طرح هادی سه عامل افزایش فرصت‌های اشتغال در روستا (cdf1) با بار عاملی ۰/۳۴۷، آموزش‌های حفاظت از خاک به کشاورزان (cdf15) با بار عامل ۰/۳۹۹و عامل دسترسی به خدمات بهداشتی درمانی در روستا (cdf7) با بار عاملی ۰/۲۰۸ کمتر مقدار دامنه پذیرش یعنی ۰/۴ بودند و از مدل اندازه‌گیری حذف شدند. نتایج اجرای دوباره مدل نشان داد، ۱۳ عامل باقیمانده دارای مقدار استاندارد بودند و قدرت اندازه‌گیری مدل را دارا بودند و لذا در مدل باقی ماندند. بررسی نتایج نشان می‌دهد عامل اجرای طرح‌ها با مشارکت فعال مردم (cdf4) دارا بالاترین بار عاملی بود که مقدار آن ۰/۶۵۲ برآورد گردید. کمترین بار عاملی نیز برای عامل (سؤال) برنامه‌ریزی برای رشد ساخت‌وسازها در حریم روستا (cdf12) اختصاص داشت که مقدار آن ۰/۴۵۴ برآورد گردید. در پژوهش حاضر، سنجش آثار طرح هادی روستایی در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی–فرهنگی، کالبدی–فضایی و محیطی موردبررسی قرار گرفت. نخستین بعد که در پژوهش حاضر موردتوجه و بررسی قرار گرفت بعد اقتصادی است که برای سنجش آن از ۱۹ گویه بهره گرفته شد. نتایج مدل اندازه‌گیری نشان داد، تمام گویه‌های موردبررسی در این بعد، دارای بار عاملی بالاتر از ۰/۴ بودند. لذا تمام عوامل در مدل باقی ماندند. نتایج نشان می‌دهد که طرح هادی بیشترین اثرگذاری اقتصادی را در حوزه مسکن و زیرساخت‌های روستایی بر جای گذاشته است، درحالی‌که آثار آن بر اشتغال و کاهش شکاف‌های اجتماعی به نسبت ضعیف‌تر بوده است. بالاترین بار عاملی مربوط به کافی بودن تسهیلات بنیاد مسکن (eco14) با مقدار ۰/۷۱۹ و دسترسی به تسهیلات بانکی (eco16) با مقدار بار عاملی ۰/۷۱۰است که اهمیت دسترسی به منابع مالی و سیاست‌های اعتباری در فرآیند توسعه روستایی را برجسته می‌سازد. بررسی بار عاملی سایر متغیرها نشان داد، پایین‌ترین بار عاملی مربوط به عامل آموزش مهارت‌های جدید (eco5) است که مقدار بار عاملی آن ۰/۴۴۲ برآورد گردید. این موضوع بیانگر نیاز جدی ایجاد ظرفیت‌های پایدار شغلی در کنار مداخلات کالبدی و زیربنایی و همچنین توجه بیشتر به توانمندسازی سرمایه انسانی است.

نتایج اجرای مدل اندازه‌گیری بعد اجتماعی نشان داد که از ۱۹ عامل یا گویه در نظر گرفته شده، دو عامل داشتن نگرش‌های سنتی نسبت به تحصیل دختران (so9) با بار عاملی ۰/۳۸۱ و سنت‌های محلی در حفظ پیوندهای اجتماعی (so19) با بار عاملی ۰/۳۳۵ از مقدار دامنه پذیرش تعیین شده که برابر با ۰/۴ در نظر گرفته شده بود، کمتر برآورد گردید. ازاین‌رو، این عوامل از مدل حذف شدند. این امر نشان می‌دهد که برخی از نگرش‌های سنتی و عناصر فرهنگی در تبیین آثار اجتماعی طرح هادی کمتر قابل

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

توضیح هستند. پس از حذف این دو عامل مدل مجدد اجرا گردید و تمام عوامل دارای بار عاملی بیشتر از مقدار تعیین شده بودند. نتایج بیانگر این است که عواملی مانند مشکلات مالی جهت ادامه تحصیل فرزندان (so8) با بار عاملی ۰/۴۲۷ و ضرورت آموزش مهارت‌های دیجیتال (so6) با بار عاملی ۰/۴۱۳ دارای کمترین بار عاملی در بین ۱۷ عامل استاندارد بودند. از سوی دیگر باتوجه‌به نتایج می‌توان بیان نمود بالاترین بارهای عاملی مربوط به افزایش اعتماد بین روستائیان (so16) با بار عاملی ۰/۷۷۲، بهبود روابط اجتماعی (so17) با مقدار بار عاملی ۰/۷۶۳ و تغییر ساختار روابط براثر مهاجرت جوانان (so18) با بار عاملی ۰/۷۳۱ شناسایی شد. این موضوع بیانگر نقش برجسته طرح‌های هادی در تقویت سرمایه اجتماعی است. یافته‌های مربوط به بعد کالبدی–فضایی طرح هادی نشان می‌دهد که تمامی شاخص‌ها بار عاملی بالاتر از ۰/۴ داشته‌اند و بنابراین همگی در مدل نهایی باقی ماندند. این موضوع بیانگر آن است که گویه‌های طراحی‌شده توانسته‌اند ابعاد اصلی اثرگذاری طرح هادی بر محیط کالبدی و فضایی روستا را به شکلی مناسب توضیح دهند. لذا می‌توان باتوجه‌به یافته‌ها، بیان نمود که طرح هادی بیشترین تأثیر را بر بهبود زیرساخت‌های حیاتی داشته است؛ به‌گونه‌ای که ارتقای کیفیت شبکه معابر روستا با بار عاملی ۰/۷۳۶، سامان‌دهی بافت فرسوده با مقدار با عاملی ۰/۷۱۷، بهبود شبکه توزیع برق با بار عاملی۰/۷۰۱ و مطلوبیت راه‌های روستایی و عشایری با بار عاملی ۰/۶۶۴ به‌عنوان مهم‌ترین عوامل کالبدی–فضایی این طرح در زندگی مردم شناسایی شدند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تمرکز اصلی طرح بر تقویت خدمات عمومی و زیربنایی بوده و در این زمینه موفقیت چشمگیری حاصل شده است. از سوی دیگر بررسی بارهای عاملی نشان می‌دهد که پایین‌ترین بار عاملی مربوط به‌ضرورت بهره‌گیری از انرژی‌های تجدیدپذیر است که مقدار آن ۰/۴۰۳ ارزیابی گردید. این موضوع نشان می‌دهد که استفاده از منابع انرژی جایگزین و رویکردهای نوین پایداری، هنوز جایگاه پررنگی در طرح‌های کالبدی پیدا نکرده‌اند. در کنار این موارد، توجه به کیفیت مصالح ساختمانی با بار عاملی۰/۵۸۰ و ارتقای وضعیت کلی مسکن با بار عاملی ۰/۴۷۷نشان می‌دهد که این طرح در بهبود کیفیت محیط سکونت، نقش مؤثری دارا بوده است.

در بعد محیطی از بین ۱۹ عامل در نظر گرفته‌شده برای تحلیل موضوع، دو عامل پایش دوره‌ای کیفیت هوا و آب (en8) با مقدار ۰/۳۷۹ دارای بار عاملی کمتر از ۰/۴ بود و آلودگی آب‌های زیرزمینی ناشی از دفع فاضلاب (en3) با بار عاملی ۰/۳۹۲، دارای مقداری کمتر از حد پذیرش تعیین‌شده شناسایی شدند. لذا این دو عامل از مدل حذف شدند و مدل مجدداً اجرا گردید. نتایج اجرای دوباره مدل نشان داد تمام ۱۷ عامل باقیمانده دارای مقادیر استاندارد و بالاتر از ۰/۴ بودند و جهت اجرا و انجام سایر مراحل در مدل باقی ماندند. در بررسی این بعد می‌توان بیان نمود، عوامل مختلفی بر وضعیت زیست‌محیطی روستا تأثیرگذار بوده‌اند که میزان بار عاملی آن‌ها نشان‌دهنده اهمیت نسبی هر عامل است. مصرف بی‌رویه کودهای شیمیایی در اراضی کشاورزی (en1) با بار عاملی ۰/۵۱۶ به‌عنوان یک مشکل جدی شناسایی شد که می‌تواند کیفیت خاک و منابع آب را تحت تأثیر قرار دهد. ساخت‌وساز در اراضی شیب‌دار و حریم سیلاب‌ها (en10) با بار عاملی ۰/۵۸۰ کنترل می‌شود و آموزش‌های حفاظت از خاک به کشاورزان (en11) نیز با بار عاملی ۰/۵۷۰ نقش مؤثری در کاهش آسیب‌های خاک ایفا می‌کنند. بررسی‌ها نشان می‌دهد تفکیک زباله‌های قابل بازیافت در روستا (en6) با مقدار ۰/۶۴۰ دارای بالاترین بار عاملی بود. همچنین دومین عامل با بیشترین میزان بار عاملی، گویه مشارکت مردم محلی در حفاظت از محیط‌زیست (en18) با مقدار ۰/۵۹۲ بود. کمترین بار عاملی نیز با مقدار ۰/۴۳۰ به گویه سیستم‌های تصفیه آب آشامیدنی در روستا (en7) تعلق داشت (جدول ۳).

جدول ۳. بارهای عاملی پژوهش

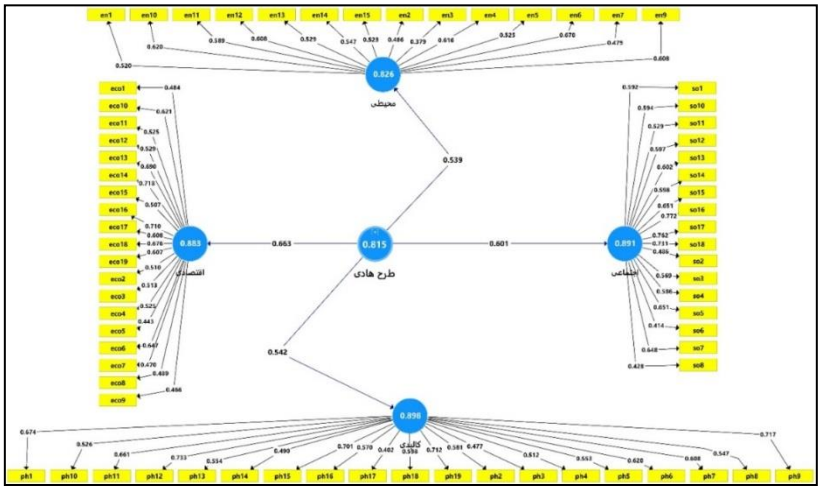
نماد	بار عاملی	نماد	بار عاملی	نماد	بار عاملی	نماد	بار عاملی	دامنه پذیرش
cdf10	۰/۶۰۱	eco13	۰/۶۹۱	so11	۰/۵۲۹	ph11	۰/۶۶۴	۰/۴
cdf11	۰/۶۴۲	eco14	۰/۷۱۹	so12	۰/۵۹۶	ph12	۰/۷۳۶	
cdf12	۰/۴۵۴	eco15	۰/۵۰۷	so13	۰/۶۰۲	ph13	۰/۵۵۲	
cdf13	۰/۵۶۸	eco16	۰/۷۱۰	so14	۰/۵۹۸	ph14	۰/۴۸۸	
cdf14	۰/۴۹۴	eco17	۰/۶۰۹	so15	۰/۶۵۲	ph15	۰/۷۰۱	
cdf16	۰/۵۲۶	eco18	۰/۶۷۸	so16	۰/۷۷۲	ph16	/۵۷۰	

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

نماد	بار عاملی	نماد	بار عاملی	نماد	بار عاملی	نماد	بار عاملی	دامنه پذیرش
cdf2	۰/۵۶۱	eco19	۰/۶۰۷	so17	۰/۷۶۳	ph17	۰/۴۰۳	۰/۴
cdf3	۰/۵۲۵	eco2	۰/۵۱۱	so18	۰/۷۳۱	ph18	۰/۵۹۹	
cdf4	۰/۶۵۲	eco3	۰/۵۱۲	so2	۰/۴۸۶	ph19	۰/۷۱۴	
cdf5	۰/۵۶۴	eco4	۰/۵۲۴	so3	۰/۵۷۰	ph2	۰/۵۸۰	
cdf6	۰/۵۹۶	eco5	۰/۴۴۲	so4	۰/۵۸۷	ph3	۰/۴۷۷	
cdf8	۰/۴۷۸	eco6	۰/۶۴۸	so5	/۶۵۰	ph4	۰/۵۱۰	
cdf9	۰/۵۷۷	eco7	۰/۴۶۹	so6	۰/۴۱۳	ph5	۰/۵۵۰	
eco1	۰/۴۸۳	eco8	۰/۴۸۷	so7	۰/۶۴۸	ph6	۰/۶۲۰	
eco10	۰/۶۲۰	eco9	۰/۴۶۷	so8	۰/۴۲۷	ph7	۰/۶۰۶	
eco11	۰/۵۲۷	so1	۰/۵۹۱	ph1	۰/۶۷۷	ph8	۰/۵۴۵	
eco12	۰/۵۲۷	so10	۰/۵۹۴	ph10	۰/۵۲۵	ph9	۰/۷۱۷	

درنهایت پس از بررسی بارهای عاملی هر یک از ابعاد، اقدام به ترسیم الگو و مدل نهایی آثار طرح‌های هادی روستایی بر زندگی روستائیان دهستان شیان شد. این مدل بر اساس مقدارهای عاملی استانداردشده که بیشتر از ۰/۴ بودند، ترسیم شده است (شکل ۳).

شکل ۳. مدل اندازه‌گیری پژوهش بر اساس بارهای عاملی، ۱۴۰۴

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که تمامی ابعاد دارای پایایی و اعتبار مناسبی هستند، به‌طوری‌که مقدار CR[۷] یا پایایی ترکیبی در همه ابعاد بالاتر از ۰/۸۵ و مقدار CA[۸] نزدیک یا بالاتر از ۰/۸۶ است، که نشان‌دهنده همبستگی درونی مطلوب عوامل هر بعد است. همچنین مقدار AVE[۹] در همه ابعاد بالاتر از ۰/۵ است و نشان می‌دهد هر بعد توانایی مناسبی در توضیح واریانس مربوط به عوامل خود دارد. بعد طرح هادی با AVE برابر ۰/۵۱۴ و CR برابر ۰/۸۵۴، بیانگر نقش نسبتاً قوی برنامه‌ریزی و هدایت توسعه فضایی در منطقه است. بعد اقتصادی با AVE با مقدار ۰/۵۲۷و پایایی ترکیبی ۰/۸۸۳ نشان‌دهنده اهمیت عوامل اقتصادی در پایداری و توسعه منطقه است و نقش آن به‌وضوح قابل‌مشاهده است. در بعد اجتماعی، نتایج روایی و پایایی بیانگر این است که این بعد با بالاترین مقادیر روایی هم‌گرا یا AVE دارای مقدار ۰/۵۷۰ و پایایی ترکیبی دارای مقدار ۰/۹۰۷ است. بعد کالبدی با روایی واگرا (AVE) ۰/۵۵۸ و پایایی ترکیبی (CR) ۰/۹۱۲ نشان می‌دهد که زیرساخت‌ها و عناصر فیزیکی منطقه، به‌ویژه در زمینه‌های مدیریت اراضی و ساخت‌وساز، نقش مهمی در پایداری توسعه دارند. درنهایت بعد محیطی مقدار روایی هم‌گرا (AVE)

7. Composite Reliability
8. Cronbach's Alpha
9. Average Variance Extracted

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

۰/۵۱۵ و پایایی ترکیبی (CR) ۰/۸۸۷ نیز اهمیت زیست‌محیطی اقدامات و حفاظت از منابع طبیعی را نشان می‌دهد؛ اگرچه بار عاملی این بعد دارای مقادیر پایین‌تر از بعد اجتماعی و کالبدی است، اما همچنان نقش کلیدی در حفظ کیفیت زندگی و پایداری منطقه دارد. درنهایت می‌توان بیان نمود اعتبار هم‌گرا زمانی ایجاد می‌شود که یک سازه پنهان کمتر از نیمی از واریانس در شاخص‌های مرتبط با آن را به خود اختصاص دهد. همچنین بررسی پایایی مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی بیشتر از ۰/۷ است و این مقادیر بیانگر قابل‌قبول بودن پایایی مدل است. از سوی دیگر بررسی مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی، نیز نشان می‌دهد عامل اجتماعی با مقدار پایایی ترکیبی ۰/۸۷۱ و آلفای کرونباخ با مقدار ۰/۸۳۶۸، دارای بیشترین میزان پایایی بوده است. لذا درمجموع، نتایج نشان می‌دهد که ابعاد اجتماعی و کالبدی بیشترین همبستگی و قدرت توضیح‌دهندگی را دارند و بعد محیطی و طرح هادی نیز نقش مکمل و حمایت‌کننده در توسعه پایدار منطقه ایفا می‌کنند (جدول ۴).

جدول ٤. روایی و پایایی مدل اندازه‌گیری

بعد	CR	CA	AVE
طرح هادی	۰/۸۵۴	۰/۹۰۰	۰/۵۱۴
اقتصادی	۰/۸۸۳	۰/۸۱۵	۰/۵۲۷
اجتماعی	۰/۹۰۷	۰/۸۹۱	۰/۵۷۰
کالبدی	۰/۹۱۲	۰/۸۹۸	۰/۵۵۸
محیطی	۰/۸۸۷	۰/۸۶۶	۰/۵۱۵

در ادامه پژوهش حاضر بعد از مشخص شدن نتایج مدل اندازه‌گیری اقدام به انجام مدل ساختاری پژوهش گردید. در رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر حداقل مربعات جزئی، مدل ساختاری به بخشی از مدل اطلاق می‌گردد که روابط میان متغیرهای مکنون یا پنهان را مشخص می‌کند. لذا می‌توان بیان نمود که در مدل ساختاری، چگونگی ارتباط سازه‌های اصلی پژوهش مشخص می‌گردد و همچنین مشخص می‌کند که مسیرهای علّی میان سازه‌ها چگونه ترسیم شده است. بررسی جدول ۵ نشان می‌دهد که تمام عوامل موردبررسی با سطح معناداری ۰/۰۰۰ در مدل ساختاری معنادار هستند و تمام عوامل در تبیین آثار طرح هادی، تأثیرگذار هستند. لذا تفاوت اصلی میان آن‌ها به قدرت اثرگذاری مربوط می‌شود که ازطریق مقدار آماره T موردسنجش قرار می‌گیرد. در بعد آثار فیزیکی-کالبدی طرح هادی بر زندگی مردم، عوامل سامان‌دهی بافت فرسوده روستایی (ph9) با مقدار ۲۶/۶۵۸ و حفظ ویژگی‌های بومی و طبیعی چشم‌انداز روستایی در توسعه جدید (ph19) با مقدار ۱۹/۶۵۶ دارای مقدار t بالاتری نسبت به سایر عوامل بودند. این مقادیر بیانگر این است که این دو عامل تأثیر بیشتری نسبت به سایر عوامل فیزیکی-کالبدی در مدل داشته‌اند. سایر عوامل نیز عمدتاً در محدوده ۱۰ تا ۱۸ قرار دارند که بیانگر اهمیت بالای آن‌ها است. لذا این مقدار نشان می‌دهد که شرایط فیزیکی در تبیین موضوع پژوهش نقش مهمی دارند. بررسی بعد اجتماعی-فرهنگی با ۱۷ عامل تأثیرگذار نشان می‌دهد آثار بالاتری نسبت به سایر ابعاد دارد و بالاترین قدرت اثرگذاری را در میان کل جدول دارند. به‌گونه‌ای عوامل بهبود روابط اجتماعی در روستا (so18) ۳۰/۴۵۸ و تغییر ساختار روابط اجتماعی به‌واسطه مهاجرت جوانان (so17) با مقدار ۲۵/۴۳۴ دارای مقدار t بالاتر از سایر عوامل بودند. این موضوع به‌وضوح بیانگر این است که مؤلفه‌های اجتماعی در مدل نقش کلیدی و بااهمیتی دارند. در بعد اقتصادی از ۱۹ عامل موردبررسی، دو عامل تسهیلات بنیاد مسکن برای بهسازی مسکن (eco14) با مقدار ۲۸/۰۲۷ و عامل دسترسی به تسهیلات بانکی (eco16) با مقدار ۲۴/۷۹۲ در سطح بالاتری قرار داشتند. سطح معنی‌دار تمام عوامل نیز ۰/۰۰۰ ارزیابی شد. درنهایت در بیشترین مقدار t در محیط‌زیستی مربوط به دو عامل تفکیک زباله‌های قابل بازیافت (en6) با مقدار ۱۸/۸۴۰ و عامل تنوع الگوی کشت (en14) با مقدار ۱۰/۷۹۶ است. بیشتر عوامل این بعد در طیف مقدار t ۷ تا ۱۲ قرار داشتند. سطح معنی‌داری تمام عوامل نیز ۰/۰۰۰ برآورد گردید. این مقادیر بیانگر این است که اگرچه عوامل محیط‌زیستی در مدل اهمیت دارند، اما وزن و نقش آن‌ها نسبت به اجتماعی و اقتصادی کمتر برآورد گردید.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

جدول ۵. مقدار t و سطح معنی‌داری مدل پژوهش

کد	T	P Values	کد	T	P Values	کد	T	P Values
cdf10	۱۴/۴۳۲	۰/۰۰۰	eco6	۱۵/۰۴۱	۰/۰۰۰	ph19	۱۹/۶۵۶	۰/۰۰۰
cdf11	۱۷/۹۵۸	۰/۰۰۰	eco7	۸/۷۰۷	۰/۰۰۰	ph2	۱۱/۲۳۸	۰/۰۰۰
cdf12	۶/۷۸۰	۰/۰۰۰	eco8	۸/۹۷۴	۰/۰۰۰	ph3	۷/۸۱۷	۰/۰۰۰
cdf13	۱۰/۴۷۴	۰/۰۰۰	eco9	۷/۸۹۳	۰/۰۰۰	ph4	۱۰/۴۰۴	۰/۰۰۰
cdf14	۹/۰۸۳	۰/۰۰۰	en1	۹/۳۹۲	۰/۰۰۰	ph5	۱۱/۱۴۷	۰/۰۰۰
cdf16	۱۰/۲۱۹	۰/۰۰۰	en10	۱۲/۲۶۴	۰/۰۰۰	ph6	۱۵/۰۵۹	۰/۰۰۰
cdf2	۱۱/۵۵۶	۰/۰۰۰	en11	۱۳/۲۹۲	۰/۰۰۰	ph7	۱۲/۷۱۳	۰/۰۰۰
cdf3	۹/۱۵۲	۰/۰۰۰	en12	۱۶/۱۵۳	۰/۰۰۰	ph8	۱۰/۷۳۴	۰/۰۰۰
cdf4	۱۵/۲۰۸	۰/۰۰۰	en13	۹/۵۵۸	۰/۰۰۰	ph9	۲۶/۶۵۸	۰/۰۰۰
cdf5	۱۱/۰۶۷	۰/۰۰۰	en14	۱۰/۷۹۶	۰/۰۰۰	so1	۱۲/۶۳۳	۰/۰۰۰
cdf6	۱۵/۳۱۵	۰/۰۰۰	en15	۱۰/۳۲۰	۰/۰۰۰	so10	۱۳/۷۳۳	۰/۰۰۰
cdf8	۸/۶۱۰	۰/۰۰۰	en2	۸/۲۰۰	۰/۰۰۰	so11	۱۱/۳۱۶	۰/۰۰۰
cdf9	۱۱/۱۷۷	۰/۰۰۰	en3	۵/۵۳۱	۰/۰۰۰	so12	۱۵/۰۴۳	۰/۰۰۰
eco1	۹/۸۲۸	۰/۰۰۰	en4	۱۱/۵۸۸	۰/۰۰۰	so13	۱۳/۳۳۸	۰/۰۰۰
eco10	۱۴/۰۱۹	۰/۰۰۰	en5	۸/۶۷۴	۰/۰۰۰	so14	۱۵/۶۵۷	۰/۰۰۰
eco11	۱۱/۲۲۸	۰/۰۰۰	en6	۱۸/۸۴۰	۰/۰۰۰	so15	۱۶/۷۲۳	۰/۰۰۰
eco12	۹/۹۰۵	۰/۰۰۰	en7	۸/۱۶۷	۰/۰۰۰	so16	۲۷/۲۹۳	۰/۰۰۰
eco13	۲۲/۹۰۵	۰/۰۰۰	en9	۱۴/۱۴۹	۰/۰۰۰	so17	۲۵/۴۳۴	۰/۰۰۰
eco14	۲۸/۰۲۷	۰/۰۰۰	ph1	۲۳/۶۴۱	۰/۰۰۰	so18	۳۰/۴۵۸	۰/۰۰۰
eco15	۹/۴۶۴	۰/۰۰۰	ph10	۹/۷۴۱	۰/۰۰۰	so2	۸/۰۹۷	۰/۰۰۰
eco16	۲۴/۷۹۲	۰/۰۰۰	ph11	۱۸/۵۳۱	۰/۰۰۰	so3	۱۱/۶۱۳	۰/۰۰۰
eco17	۱۴/۲۱۸	۰/۰۰۰	ph12	۲۵/۰۸۶	۰/۰۰۰	so4	۱۰/۷۴۲	۰/۰۰۰
eco18	۱۶/۹۱۸	۰/۰۰۰	ph13	۱۱/۱۶۹	۰/۰۰۰	so5	۱۶/۱۹۲	۰/۰۰۰
eco19	۱۵/۶۱۷	۰/۰۰۰	ph14	۹/۳۷۸	۰/۰۰۰	so6	۸/۲۱۳	۰/۰۰۰
eco2	۱۲/۱۴۲	۰/۰۰۰	ph15	۲۳/۶۸۵	۰/۰۰۰	so7	۱۶/۰۱۹	۰/۰۰۰
eco3	۱۰/۸۹۴	۰/۰۰۰	ph16	۱۲/۲۱۰	۰/۰۰۰	so8	۷/۲۰۰	۰/۰۰۰
eco4	۱۰/۱۹۹	۰/۰۰۰	ph17	۸/۹۱۹	۰/۰۰۰	–	–	–
eco5	۷/۰۵۴	۰/۰۰۰	ph18	۱۶/۲۹۵	۰/۰۰۰	–	–	–

بر اساس یافته‌های جدول ۶، تمامی مسیرهای ساختاری میان متغیر طرح هادی و ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، محیطی و کالبدی ازنظر آماری معنی‌دار هستند، زیرا مقدار P-Value در تمام ابعاد برابر با ۰/۰۰۰ است. به‌طورکلی، چندین مشخصه برازندگی برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تأییدی، وجود دارد. در این پژوهش جهت بررسی برازش مدل ساختاری از معیار آماره t و Q^2 بهره گرفته شد. ازآنجاکه مقدار t به‌دست‌آمده در چهار بعد آثار طرح هادی روستایی بیشتر از ۱/۹۶ است، بنابراین می‌توان بیان نمود، بین متغیرهای برون‌زا و درون‌زای مدل ارتباط معنی‌دار برقرار است و قدرت مدل در پیش‌بینی نسبتاً قابل‌قبول است. لذا می‌توان بیان نمود، بیشترین مقدار t با ۲۳/۲۱۱ در مدل ساختاری بین متغیرها، مربوط به طرح هادی← آثار اقتصادی برآورد گردید. در جدول حاضر ضرایب مسیر بیانگر چگونگی ارتباط بین متغیرهای پژوهش است. به‌گونه‌ای که اگر مثبت باشند روابط مستقیم و اگر منفی باشد، روابط معکوس بین آن‌ها حاکم است. باتوجه‌به این اصول می‌توان بیان نمود، اعداد ضریب مسیر مثبت است و بنابراین ارتباط مستقیم بین متغیرهای پژوهش وجود دارد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

جدول ٦. نتایج ضریب مسیر

مسیر	ضریب مسیر	T	P Values
طرح هادی ← اجتماعی-فرهنگی	۰/۶۰۱	۱۷/۲۸۳	۰/۰۰۰
طرح هادی ← اقتصادی	۰/۶۶۳	۲۳/۲۱۱	۰/۰۰۰
طرح هادی ← محیطی	۰/۵۳۹	۱۴/۶۳۰	۰/۰۰۰
طرح هادی ← کالبدی-فضایی	۰/۵۴۲	۱۵/۷۱۶	۰/۰۰۰

بررسی و شناسایی توانایی مدل ساختاری در پیش‌بینی کردن به روش چشم‌پوشی[10]، هدف شاخص ارتباط پیش‌بین است. برای سنجش این شاخص معیارهای متفاوتی به کار گرفته شده است. هایر و همکاران[11] (۲۰۱۶) برای این شاخص سه معیار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به ترتیب به‌عنوان مقدارهای کم (ضعیف)، متوسط و قوی معرفی نمودند. همان‌گونه که نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد مقدار Q^2 برای دو بعد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، بیشتر از شدت ضعیف و به سمت متوسط گرایش دارد که بیشتر مقادیر تعیین‌شده توسط هایر و همکاران برآورد گردید و بیشتر از ۰/۱۵ ارزیابی گردید و نشان‌دهنده مقادیر متوسط به‌منظور تعیین توانایی پیش‌بینی مدل در رابطه با متغیر پنهان درون‌زا هستند. در دو بعد محیطی و کالبدی فضایی مقادیر به‌دست‌آمده بیشتر ۰/۰۲ به دست آمد و به سمت متوسط گرایش دارد. این نتایج بیانگر برازش مناسب و قابل‌قبول مدل ساختاری پژوهش است.

جدول ۷. شاخص ارتباط پیش‌بین

بعد	Q^2	ارزیابی
اجتماعی-فرهنگی	۰/۱۱۸	گرایش به سمت متوسط
اقتصادی	۰/۱۲۵	گرایش به سمت متوسط
محیطی	۰/۰۷۸	گرایش به سمت متوسط
کالبدی-فضایی	۰/۰۸۹	گرایش به سمت متوسط

شاخص ضریب تعیین اسکوئر نشان می‌دهد که چند درصد از تغییرات، متغیر درون‌زا توسط متغیر برون‌زا انجام می‌شود. در این پژوهش شاخص ضریب تعیین اسکوئر متغیرهای پهنان درون‌زا، دارای مقادیر متفاوتی بود. برای ضرایب R^2 که در منابع مختلف میزان‌های متفاوتی برای آن در نظر گرفته‌شده در این پژوهش ضرایب ۰/۱۹ به‌عنوان معیار ضعیف، ۰/۳۳ معیار متوسط و ۰/۶۷ قوی در نظر گرفته شد. همان‌گونه که جدول ۸ نشان می‌دهد ضریب تعیین اسکوئر برای دو بعد اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی دارای مقدار ضریب تعیین اسکوئر بالاتر از ۰/۳۳ ارزیابی گردید و بیانگر به سمت قوی بودن ضریب تعیین این ابعاد است. در دو بعد محیطی و کالبدی-فضایی نیز مقدار اسکوئر ضریب تعیین اسکوئر ۰/۱۹ تا ۰/۳۳ تعیین گردید که بالاتر از مقدار ضعیف است و به سمت متوسط گرایش دارد. این مقادیر، نشان‌دهنده قابل‌توجه بودن ابعاد اثرگذار بر زندگی مردم و بیش‌ازحد آستانه بودن آن‌ها است.

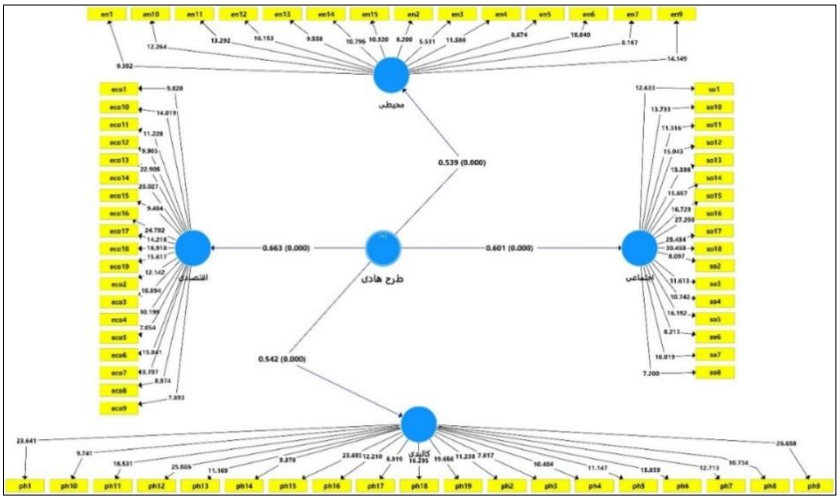
جدول ۸. شاخص ضریب تعیین

بعد	R (R Square)	R^2 (R Square Adjusted)	ارزیابی
اجتماعی-فرهنگی	۰/۳۶۱	۰/۳۵۹	به سمت قوی
اقتصادی	۰/۴۴۰	۰/۴۳۸	به سمت قوی
محیطی	۰/۲۹۰	۰/۲۸۸	به سمت متوسط
کالبدی-فضایی	۰/۲۹۴	۰/۲۹۲	به سمت متوسط

شکل ۴ بر اساس مقدار T-value در مدل ساختاری ترسیم شده است. همان‌گونه که پیدا است تمامی مقادیر بیشتر از ۱/۹۶ برآورد گردیده است. همچنین سطح معنی‌داری تمام معرف‌ها نیز کمتر از ۰/۰۵ است. این مقادیر بیانگر این موضوع است تمام معرف‌ها در سطح مطلوب قرار دارند. ضریب مسیر نیز در تمام مسیرها مشخص شده است که مقادیر مثبت را نشان می‌دهد.

10. Blindfolding
11. Hair

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

شکل ٤. مدل ساختاری بر اساس مقدار t

بحث

بر اساس نتایج مدل ساختاری، اجرای طرح هادی روستایی بر تمامی ابعاد موردبررسی شامل ابعاد اجتماعی–فرهنگی، اقتصادی، محیطی و کالبدی–فضایی اثر مثبت و معناداری داشته است؛ به‌گونه‌ای که سطح معنی‌داری در تمامی مسیرها کمتر از ۰/۰۵ و مقادیر آماره t نیز بیش از ۱/۹۶ برآورد شده است. این امر نشان می‌دهد میان متغیر طرح هادی و ابعاد مختلف زندگی روستائیان رابطه معنادار برقرار است و اجرای این طرح توانسته است تغییراتی در ساختارهای مختلف روستا ایجاد کند. در میان ابعاد موردبررسی، بیشترین مقدار آماره t و ضریب مسیر مربوط به بعد اقتصادی (۰/۶۶۳) است که بیانگر اثرگذاری بیشتر طرح هادی بر این بعد نسبت به سایر ابعاد است. این یافته نشان می‌دهد که اجرای طرح هادی در محدوده موردمطالعه بیش از سایر حوزه‌ها به بهبود وضعیت اقتصادی روستائیان منجر شده است. به نظر می‌رسد یکی از مهم‌ترین عوامل این موضوع را بتوان در بهبود زیرساخت‌های فیزیکی به‌ویژه شبکه معابر و راه‌های ارتباطی روستا جست‌وجو کرد. سامان‌دهی و بهسازی معابر روستایی موجب تسهیل دسترسی به مراکز خدماتی و بازارهای پیرامونی شده و امکان جابه‌جایی سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر محصولات کشاورزی و دامی را فراهم ساخته است. درنتیجه، روستائیان توانسته‌اند محصولات خود را با سهولت بیشتری به بازار عرضه کنند که این امر در افزایش بهره‌وری فعالیت‌های اقتصادی و بهبود سطح درآمد خانوارهای روستایی نقش داشته است. این نتایج با یافته‌های نارویی و نجفی کانی (۲۰۲۲) مبنی بر نقش طرح‌های هادی بر بهبود اوضاع کالبدی–فضایی سکونتگاه‌های روستایی همخوانی دارد.

علاوه بر این، سامان‌دهی فضاهای خدماتی و تولیدی و نیز فراهم شدن زمینه دسترسی به برخی تسهیلات حمایتی و پوشش‌های بیمه‌ای ازجمله عواملی است که می‌تواند در تقویت معیشت و افزایش پایداری اقتصادی خانوارهای روستایی نقش مؤثری ایفا کند. درعین‌حال، هرچند اجرای طرح هادی بر ابعاد اجتماعی–فرهنگی، محیطی و کالبدی–فضایی نیز تأثیرات مثبتی بر جای گذاشته است، اما میزان این اثرگذاری در مقایسه با بعد اقتصادی در سطح پایین‌تری قرار دارد. نتایج پژوهش مولایی هشجین و همکاران (۲۰۱۶) در زمینه تحلیل آثار اجتماعی–فرهنگی طرح هادی روستایی با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد؛ به‌گونه‌ای که در هر دو مطالعه، آثار اجتماعی–فرهنگی به‌عنوان یکی از پیامدهای قابل‌توجه اجرای طرح هادی در زندگی ساکنان روستاها مطرح شده است. این امر می‌تواند ناشی از آن باشد که برخی پیامدهای اجتماعی و محیطی طرح‌های توسعه‌ای معمولاً در بلندمدت آشکار می‌شوند، درحالی‌که آثار اقتصادی، به‌ویژه در حوزه‌هایی نظیر بهبود دسترسی‌ها، توسعه شبکه‌های حمل‌ونقل و تسهیل مبادلات اقتصادی، در مدت زمان کوتاه‌تری قابل‌مشاهده هستند. به همین منظور، نتایج شاخص ارتباط پیش‌بین (Q^2) نیز نشان می‌دهد که مدل پژوهش از توانایی قابل قبولی در پیش‌بینی متغیرهای درون‌زا برخوردار است و این توانایی در ابعاد اقتصادی و اجتماعی–فرهنگی بیش از سایر ابعاد مشاهده می‌شود. همچنین مقادیر ضریب تعیین (R^2) بیانگر آن

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

است که متغیر اجرای طرح هادی توانسته است بخش قابل‌توجهی از تغییرات ابعاد موردبررسی را تبیین کند. به‌طور خاص، مقدار ۰/۴۴ در بعد اقتصادی نشان می‌دهد که حدود ۴۴ درصد از تغییرات این بعد ازطریق اجرای طرح هادی قابل توضیح است که میزان قابل‌توجهی محسوب می‌شود. درمجموع، این نتایج نشان می‌دهد که طرح هادی روستایی در محدوده موردمطالعه، علاوه بر ایجاد تغییرات کالبدی در ساختار فضایی روستاها، توانسته است زمینه‌هایی را برای بهبود شرایط اقتصادی و ارتقای سطح معیشت روستائیان فراهم آورد و از این طریق بر سایر ابعاد زندگی آنان نیز اثرگذار باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش نادری مهدیی و همکاران (۲۰۲۳) مبنی بر تأثیر طرح هادی روستایی بر کیفیت زندگی روستائیان همخوانی دارد. همچنین نتایج پژوهش رکن الدین افتخاری وهمکاران (۲۰۱۸)، که به بررسی آثار اجرای طرح هادی بر سکونتگاه‌های روستایی استان گلستان پرداخته‌اند، در این زمینه مؤید نتایج پژوهش حاضر است.

در بعد آثار محیطی، اجرای طرح هادی بر وضعیت محیطی زندگی روستائیان در منطقه موردمطالعه تأثیرگذار بوده است، اما میزان این تأثیرگذاری در مقایسه با سایر ابعاد کمتر برآورد شده است. این وضعیت را می‌توان به عواملی همچون آسیب به مراتع و جنگل‌ها، آلودگی ناشی از مصرف سوخت ماشین‌آلات کشاورزی، دفع غیربهداشتی زباله‌های خانگی و نیز کمبود یا ناکارآمدی سیستم‌های تصفیه آب آشامیدنی نسبت داد. این یافته‌ها با نتایج مطالعات مظفر و همکاران (۲۰۰۸) همسو است. این پژوهشگران نشان داده‌اند که فقدان یا کاستی در انجام مطالعات محیطی در مرحله تهیه طرح‌ها و همچنین پیش‌بینی نشدن پیامدهای زیست‌محیطی پروژه‌ها، ازجمله چالش‌های مهم در فرایند تدوین و اجرای طرح‌های توسعه‌ای در روستاها به شمار می‌رود. در مقابل، اقداماتی نظیر تفکیک زباله‌های قابل بازیافت، مشارکت جوامع محلی در حفاظت از محیط‌زیست و جلوگیری از انباشت پسماندهای کشاورزی در مزارع می‌تواند ازجمله پیامدهای مثبت اجرای طرح‌های هادی در بهبود وضعیت محیطی زندگی روستائیان تلقی شود. این نتایج همچنین با یافته‌های نادری مهدیی و همکاران (۲۰۲۳) در خصوص آثار طرح هادی روستایی بر کیفیت زندگی روستائیان همخوانی دارد.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اجرای طرح هادی روستایی در محدوده موردمطالعه آثار متفاوتی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی–فرهنگی و کالبدی–فضایی زندگی روستائیان بر جای گذاشته است. در بعد اقتصادی، یافته‌ها بیانگر آن است که اجرای طرح هادی ازطریق تقویت زمینه‌های اشتغال، توسعه مشاغل خرد و محلی، شکل‌گیری صنایع کوچک، آموزش مهارت‌های شغلی و فراهم شدن بستر جذب سرمایه‌گذاری، نقش مهمی در بهبود وضعیت معیشتی و افزایش درآمد برخی از خانوارهای روستایی ایفا کرده است. در مقابل، عواملی مانند افزایش قیمت مسکن، پیچیدگی فرایندهای دریافت تسهیلات و استمرار شکاف درآمدی میان مناطق شهری و روستایی ازجمله چالش‌هایی هستند که از دیدگاه پاسخ‌گویان آثار منفی بر وضعیت اقتصادی آنان داشته است. بااین‌حال، نتایج تحلیل مسیر و مدل ساختاری نشان داد که بعد اقتصادی در مقایسه با سایر ابعاد بیشترین میزان تأثیر را بر زندگی ساکنان داشته و نقش تعیین‌کننده‌تری در ارزیابی کلی روستائیان از پیامدهای اجرای طرح هادی ایفا می‌کند. در بعد اجتماعی–فرهنگی، پس از پالایش شاخص‌ها و حذف متغیرهایی با بار عاملی کمتر از ۰/۴، نتایج نشان داد که مجموعه‌ای از شاخص‌های باقیمانده از کفایت لازم برای تبیین این بعد برخوردارند. یافته‌ها حاکی از آن است که اجرای طرح هادی توانسته است در تقویت سرمایه اجتماعی و بهبود روابط اجتماعی در میان روستائیان نقش قابل‌توجهی ایفا کند. افزایش اعتماد اجتماعی، تقویت روحیه همکاری جمعی و ارتقای احساس تعلق به جامعه محلی از مهم‌ترین پیامدهای اجتماعی اجرای این طرح به شمار می‌رود. همچنین عملکرد نهادهای محلی مانند شوراهای اسلامی و دهیاری‌ها در جلب مشارکت مردمی و پیشبرد پروژه‌های توسعه‌ای از سوی ساکنان تا حد زیادی مثبت ارزیابی شده است. بااین‌حال، برخی ضعف‌ها در سازوکارهای نظارتی و مدیریتی نیز مشاهده می‌شود که نشان می‌دهد تداوم موفقیت این طرح‌ها نیازمند تقویت نظام نظارت، شفافیت در اجرا و افزایش مشارکت آگاهانه جامعه محلی است. افزون بر این، بهبود دسترسی به خدمات عمومی همچون خدمات بهداشتی، آموزشی و مدیریت پسماند از

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

دیگر نتایج قابل‌توجه اجرای طرح هادی بوده است، هرچند مشکلاتی مانند محدودیت‌های مالی در ادامه تحصیل فرزندان روستایی و نیاز به توسعه آموزش‌های مهارتی و دیجیتال همچنان به‌عنوان چالش‌های پیش‌رو مطرح است. در بعد کالبدی-فضایی نیز یافته‌ها نشان می‌دهد که اجرای طرح هادی تغییرات محسوسی در زیرساخت‌ها، وضعیت مسکن و سیمای کلی روستاها ایجاد کرده است. بهبود شبکه توزیع برق، ارتقای سیستم دفع فاضلاب و آب‌های سطحی، افزایش دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بهسازی شبکه معابر و راه‌های روستایی ازجمله مهم‌ترین دستاوردهای کالبدی طرح به شمار می‌روند که به‌طور معناداری بر ارتقای سطح بهداشت عمومی، رفاه و ایمنی تردد ساکنان تأثیر گذاشته‌اند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که کیفیت مصالح ساختمانی و استحکام واحدهای مسکونی نسبت به گذشته بهبود یافته است. بااین‌حال، برخی کاستی‌ها نیز در این حوزه مشاهده می‌شود؛ ازجمله فاصله گرفتن ساخت‌وسازهای جدید از الگوهای معماری بومی و عدم توجه کافی به ملاحظات اقلیمی و حریم‌های طبیعی در فرآیند توسعه مسکن. علاوه بر این، اگرچه پوشش شبکه تلفن همراه در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد، اما کمبود دسترسی به اینترنت پرسرعت و خدمات دیجیتال نشان‌دهنده عقب‌ماندگی نسبی منطقه در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات است.

درمجموع، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که طرح هادی روستایی توانسته است در برخی ابعاد، به‌ویژه در حوزه‌های کالبدی و خدمات زیربنایی، تغییرات ملموس و قابل‌توجهی در زندگی روستائیان ایجاد کند. شاخص‌هایی همچون دسترسی به شبکه برق و آب آشامیدنی سالم، بهبود وضعیت راه‌ها و معابر، سامان‌دهی فضاهای عمومی و اصلاح بافت‌های فرسوده با مقادیر نسبتاً بالای همبستگی (در حدود ۷/۰) بیانگر آن است که اجرای این طرح در ارتقای شرایط فیزیکی و تسهیل زندگی روزمره ساکنان نقش مؤثری داشته است. بااین‌حال، یافته‌ها نشان می‌دهد که تحقق کامل اهداف توسعه روستایی صرفاً ازطریق مداخلات کالبدی امکان‌پذیر نیست و لازم است در کنار اقدامات فیزیکی، توجه بیشتری به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و نهادی توسعه روستایی، تقویت مشارکت جامعه محلی و بازنگری در برخی سازوکارهای اجرایی طرح هادی صورت گیرد تا پایداری و اثربخشی این برنامه‌ها در بلندمدت تضمین شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

تمامی نویسندگان به‌طور مساوی در مفهوم‌پردازی مقاله و نگارش نسخه اولیه و نسخه‌های بعدی مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

References

Afrakhteh, H., Azizpour, F., Azizi, S. (2022). Consequential evaluation of the rural guide plan in rural settlements of Iran based on the viewpoints of academic experts and executive bodies, *Journal of housing and rural environment*, 41(178), 77-92. https://doi.org/DOI:10.22034/41.178.77 (in persian)

Alinaghipoor, M., Poorramezan, E. (2014). Evaluation of the Impacts of Implementing the Rural Master Plan on the Physical Development of Rural Settlements with Emphasis on the Rural Master Plan, *Human Settlements Planning Studies*, 27(123), 101-113. https://sanad.iau.ir/Journal/jshsp/Article/1032715 (in persian)

Anabestani, A. A. Javanshiri, M., Moosavi, S. M. (2018). Effects of Rural People's Participation Level on Successful Implementation of Rural Guidance [Hadi] Plan: A Case Study of Dashtestan County of Iran, *Journal of village and development*, 21(2), 1-28. https://doi.org/10.30490/rvt.2018.77108 (in persian)

Asher, S., Novosad, P. (2020). Rural Roads and Local Economic Development. *American Economic Review 110* (3): 797–823. DOI: 10.1257/aer.20180268

Azizi, S., Azizpoor, F. (2025). New Planning Principles for Rethinking the Theoretical Framework of the Rural Guide Plan, *Journal of Human Geography Research*, 57(1), 157-172. https://doi.org/10.22059/jhgr.2024.365711.1008635 (in persian)

Bakhtar. S. (2024). Exploring the role of effective governance in enhancing agricultural water management: the case study of Hasanabad district of Eslamabad-e Gharb County, *Journal of geography and spatial development*, 1(2), 77-96. https://doi.org/10.22098/gsd.2025.16486.1073(in persian)

Boliko, Charles M., Ialnazov, Dimiter S. (2019). An assessment of rural electrification projects in Kenya using a sustainability framework. *Energy Policy*, 133, 1-10. https://ideas.repec.org/a/eee/enepol/v133y2019ics0301421519305154.html

Chen, L., & Wei, Y. (2015). Rural development planning and its socioeconomic impacts in China. Habitat International, 45, 123–132. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2014.08.003

Gevelt, T., Zaman, T., George, F., Bennett, M.M., Fam, S.D., Kim, J.E. (2020). End-user perceptions of success and failure: Narratives from a natural laboratory of rural electrification projects in Malaysian Borneo. *Energy for Sustainable Development*, 59, 189-198. https://doi.org/10.1016/j.esd.2020.10.008

Ghanizadeh, A. (2021). *Analysis of the Physical-Spatial Transformations of Peri-Urban Villages with Emphasis on the Implementation of Rural Master Plans: A Case Study of Eastern Villages of Talesh City*, Master's Thesis, Payame Noor University, Bandar Anzali. (in persian)

Gibson, K., Cahill, A., and McKay, D. (2010). Rethinking the dynamics of rural transformation: performing different development pathways in a Philippine municipality. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 35 (2), 237-255. http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-5661.2009.00378.x

Haeidri Mokarar, H., Jahantigh, H., Masoomi Jashni, M. (2016). The assessment of the rate of the villagers' satisfaction from the socio- economic and physical, performance of the Rural Guide Plan, Case study: the villages of the Nimrooz city, *Journal of spatial planning*, 5(4), 57-74. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22287485.1394.5.4.4.1 (in persian)

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M. et al. (2016). A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM) (2nd ed.). Los Angeles: SAGE Publications.

Hekmatyar, T., Mekaniki, J., Shateri, M. (2021). The analysis of the effects of implementation of rural conduct plans on housing development and the environmental situation of rural settlements, case study: rural areas at central district in jiroft county, *regional planning*, 11(43),172-184. Https://doi.org/10.30495/jzpm.2022.22204.3406 (in persian)

Imani, B., Amani, A. (2023). nvestigating the promoting and inhibiting factors of the rural guide plan from the point of view of experts in Mazandaran province, *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 4(15): 1-20. https://doi.org/10.22124/gscaj.2023.23368.1203 (in persian)

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

Kebede, H. A. (2024). Gains from market integration: Welfare effects of new rural roads in Ethiopia. *Journal of Development Economics*, 168, 103252. https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2024.103252

Liu, Y.S. (2007). Rural Transformation Development and New Countryside Construction in Eastern Costal Area of China. *A Geographical Since*, 20(62): 563-570. https://doi.org/10.11821/xb200706001

Long, H., Zou, J., Pykett, J., Li, Y. (2012). Analysis of rural transformation development in China since the turn of the new millennium. *Journal of Applied Geography*, 9(31), pp. 1094- 1105. http://dx.doi.org/10.1016/j.apgeog.2011.02.006

McGuire, R., Longo, A. & Sherry, E. (2022). Tackling poverty and social isolation using a smart rural development initiative. *Journal of RuralStudies*, 89, 161-170. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.11.010.

Mohammadi,S. Tayebniya, S.H. Taba, B. Davoudi, A(2017). Analysis of the Impacts of Implementing Rural Development Plans (Hadi Plans) on Improving the Quality of Life of Villagers (Case Study: Villages in the Khav-o-Mirabad District, Marivan County). *Human Settlement Planning Studies (Geographical Perspective)*, 12(2) (Serial No. 39), 391–411. https://ensani.ir/fa/article/journal. (in persian)

Molaei Hashjin, N. QadirimasoummM.Azizidamirchlou,A(2016) Analysis of the physical impacts of implementing rural development plans (Hadi plans) from the perspective of villagers in the north of Ardabil Province. Regional Planning, 6(21), 75-92. http://geographical-space.iau-ahar.ac.ir/article-1-294-fa.html (in persian)

Mozaffar, F.Hoseini, S.B.Turkashvand, A.Sarmadi, A.K(2008). Assessment of the Environmental Impacts of Implementing *Hadi* Plans in Iranian Villages, *Journal of Environmental Sciences*, Vol. 5, No. 3. https://envs.sbu.ac.ir/article_95855.html. (in persian)

Naderi Mahdiee, K., Omidnejad, R., Gholamrezaei, S. (2023). Impacts of Rural Guide Plan Implementation on Quality of Life, Case of Raazan District in Khorramabad County, *Journal of rural development and extension studies*, 2(1), 1-20. https://doi.org/10.30470/jrdes.2023.708013 (in persian)

Narooye Mehr, S., Najafi Kani, A. A. (2022). The role of rural guide plans in physical-spatial improvement of conditions of rural settlements Case study: Villages of Jolgeh Chah Hashem District in Dalgan County, *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 13(48), 79-100. https://doi.org/10.22034/jargs.2023.373952.0 (in persian)

Roknedineftekhari, A.R.Khalifeh,E.Pourtaheri,M.Rahmanifazli, A.R(2018). A Meta-Analysis of Articles on Rural Development Plans (Hadi Plans) in Iran. Rural Research, 9(1), 29-41. 10.22059/jrur.2018.138811.823(in persian)

Shiri, F., Poortaheri, M., Roknodin Eftekhari, A. A. (2025). Evaluation of people's participation in the preparation of the rural guide plan (Case Study: Dehgolan County, Eilagh Southern District Villages*). Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 28 (1), 52-76. http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-73822-fa.html (in persian)

Spellerberg, A., Huschka, D., Habich, R. (2007). Quality of life in rural areas: processes of divergence and convergence. *Social indicators research*, 83(2), 283-307. https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-006-9057-3

Steele, L.G., & Lynch, S.M. (2013). The pursuit of happiness in China: Individualism, collectivism, and subjective well-being during China's economic and social transformation. Social indicators research, 114 (2), *Netherlands*, Pp 441-451. http://dx.doi.org/10.1007/s11205-012-0154-1

Tajgoli, B., Ghasemi, M. (2024). Pathology of Rural Guide Plan as the most important tool of rural development management in Iran,Case study: Mashhad county, *Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 28 (2), 95-125. http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-75218-fa.html (in persian)

Tayebnai. S. H. (2024Evaluating the effects of rural Guide projects implemented in rural areas in East South of Iran, *Journal of Human Geography Research*, 56(3), 57-71. https://doi.org/10.22059/jhgr.2023.333570.1008410 (in persian)

Tayebnai. S. H., Eizadi, A. (2023). Evaluating the role of rural leader plan in the quality of life

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]

Villagers; Case Study: Rashtkhar Distric, *Journal of housing and rural environment*, *42*(181), 75-86, http://dx.doi.org/10.22034/42.181.75 (in persian)

Yasouri, M., Noroozinejad, M., Emami, F. (2021). Recognizing the Level of Satisfaction of Villagers with the Implementation of the Rural Conducting Plan, Case Study: Rural District of Divshal, *Langroud* Township, *Journal of Physical Development Planning*, 6(3), 41-56. https://doi.org/10.30473/psp.2021.55555.2374 (in persian)

Zohfaghari, A. A., Rezaei, S. (2023). Evaluating the effects of implementation of rural Detailed plan and its role in rural development, case example: villages of Kermanshah, *Journal of Sustainable Urban and Regional Development Studies*, 4(2), 33-51. https://www.srds.ir/article_182380.html (in persian)

Zohfaghari, A. A., Saeidaee, S. (2022). Structural Pathology of Hadi Plan as the Most Comprehensive Rural Development Plan in Iran, Case Study: Kermanshah Province, *Journal of Geography and Environmental Planning*, 33(1), 63-88. https://doi.org/10.22108/gep.2021.129436.1437 (in persian)

DOI: https://doi.org/10.22034/JHRE.45.194.29

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.22034/JHRE.45.194.29]